

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEIDEN UUDISTUS 2017

Poimintoja sanomalehti uutisten ja –kirjoitusten keskeisistä teemoista
uudistukseen liittyen

Norvapalo Katja

Opinnäytetyö
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala / Hyvinvointialat
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi AMK

2018

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi AMK

Tekijä	Katja Norvapalo	Vuosi	2018
Ohjaajat	Leena Viinamäki & Seija Järvi		
Toimeksiantaja			
Työn nimi	VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEIDEN UUDISTUS 2017 – Poimintoja sanomalehti uutisten ja -kirjoitusten keskeisistä teemoista uudistukseen liittyen		
Sivu- ja liitesivumäärä	52		

Opinnäytetyöni aiheena on tarkastella, mitä asioita uuteen varhaiskasvatussuunnitelmaan (VASU2017) liittyen nousi esiin kahden levikiltään Suomen suurimman sanomalehden, Helsingin Sanomien ja Aamulehden uutis- ja mielipidekirjoituksissa. Työssäni tarkastelen, mitkä asiat herättivät eniten keskustelua ja nousivat uudistuksen kärkiteemoiksi.

Opinnäytetyöni keskeisen teoriaperustan muodostavat Varhaiskasvatustalaki (2015 ja 2018) sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 sekä muut kehittämistyöhön liittyvät asiakirjat ja tiedotteet.

Opinnäytetyöni aineisto (N=98) koostuu Helsingin Sanomien ja Aamulehden uutisoinnista sekä mielipide- ja yleisönosastokirjoituksista vuosina 2016-2017 sekä alkuvuodesta 2018 aiheeseen liittyen. Opinnäytetyöni on luonteeltaan laadullinen tutkimus. Sisällönanalyysin avulla tarkastelin, mitkä olivat ne keskeiset asiat, jotka varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen ympärillä nousivat esiin ja mitkä asiat uudistuksessa nähtiin tärkeinä ja teemoittelin esiin nousseet asiat.

Opinnäytetyöni aineiston perusteella varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistuksessa eniten pohdintaa ja keskustelua herättivät niin varhaiskasvatuksen sisällölliset kuin sen toteuttamiseen liittyvät asiat. Katsomuskasvatus, lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tekeminen ja henkilöstön vastuut tähän liittyen, varhaiskasvatuksen resurssit sekä lasten osallisuus olivat keskeisiä esiin nousseita teemoja. Myös seksuaalikasvatus, yhdenvertaiset mahdollisuudet sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden muuttuminen suosituksesta velvoittaviksi ja varhaiskasvatuksen kiinnittyminen entistä vahvemmin osaksi koulutusjärjestelmää erottuivat selkeinä teemoina.

Avainsanat varhaiskasvatus, varhaiskasvatussuunnitelma, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, vasu2017

School of Social Services, Health and Sports
Social Services
Bachelor of Social Services

Author	Katja Norvapalo	Year	2018
Supervisors	Leena Viinamäki & Seija Järvi		
Commissioned by			
Subject of thesis	REFORM OF THE NATIONAL CORE CURRICULUM FOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION AND CARE 2017 – Excerpts of the salient themes of news and writings in the newspapers related to the reform		
Number of pages	52		

The aim of my thesis is to study what issues related to the new national core curriculum for early childhood education and care were notified in the two biggest newspapers in Finland, Helsingin Sanomat and Aamulehti. In addition, I study which issues awoke discussion and became the main themes of the reform.

The essential theoretical base of my thesis consists of the Act on Early Childhood Education and Care (2015 and 2018) and the national core curriculum for early childhood education and care 2016 as well as other documents and official papers related to the development work.

The data of my thesis consists of news and letters to the editor related to the reform of the national core curriculum for early childhood education and care published in Helsingin Sanomat and Aamulehti during the years 2016-2017 and at the beginning of 2018. My thesis is a qualitative study. With the help of content analysis, I reviewed which main themes came up related to the national core curriculum for early childhood education and care reform, which themes were regarded important and made a thematic analysis of the newspaper writings.

Based on my research data the main themes that raised discussion were related to the reform were the contentual and practical issues of the early childhood education and care. Ethical education, making the child's early childhood and care plans and responsibilities of personnel when making these plans, the resources of early childhood education and care as well as participation of children were the main themes aroused from the writings. Also sexual education, equal opportunities and changing the National core curriculum for early childhood education and care from recommendation to binding and bonding the early childhood education as a part of the educational system were clearly distinguishable themes.

Key words early childhood education and care, early childhood education and care plan, national core curriculum for early childhood and care

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TEORIAPERUSTA.....	7
2.1 Varhaiskasvatuslaki	7
2.2 Varhaiskasvatussuunnitelma	9
2.3 Mikä muuttuu uuden varhaiskasvatussuunnitelman 2017 myötä?	10
3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	12
3.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimusongelmat	12
3.2 Tutkimusprosessi ja tutkimusmenetelmät	12
3.3 Aineisto ja aineiston keruu	14
3.4 Aineiston analyysi	15
4 TUTKIMUSTULOKSET	17
4.1 Aineiston teemoittelu.....	17
4.2 Katsomuskasvatus.....	19
4.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja henkilöstön vastuut.....	22
4.4 Varhaiskasvatuksen resurssit	27
4.5 Osallisuus.....	32
4.6 Seksuaalikasvatus	34
4.7 Yhdenvertaiset mahdollisuudet.....	36
4.8 Suosituksesta velvoittaviksi ja osaksi koulutusjärjestelmää	39
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	43
5.1 Johtopäätökset	43
5.2 Tutkimuksen luotettavuus	46
5.3 Pohdinta.....	47
LÄHTEET.....	50

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheena on tarkastella uuteen varhaiskasvatussuunnitelmaan (VASU2017) liittyvää yhteiskunnallista uutisointia ja kirjoittelua valtakunnallisissa sanomalehdissä. Opetushallitus määräsi loppuvuodesta 2016 uusista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista elokuussa 2015 voimaan tulleen varhaiskasvatustuksen mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti laadittavat paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat tuli ottaa käyttöön 1.8.2017 alkaen. Tarkastelen opinnäytetyössäni tähän liittyvää keskustelua siitä näkökulmasta, mitkä uudistukseen liittyvät asiat nähtiin keskeisinä herättäen keskustelua ja nousten esiin sanomalehdissä

Varhaiskasvatussuunnitelmauudistus tukee entistä enemmän pedagogisesti laadukasta varhaiskasvatusta. Uusi varhaiskasvatussuunnitelma liittää varhaiskasvatuksen entistä tiiviimmin osaksi koulujärjestelmää ja esi- ja perusopetusta sekä tukee lapsen elinikäisen opinpolun turvaamista. Uudistuksen astuessa voimaan koin, että keskustelu varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen ympärillä ei ollut niin näkyvää verrattuna muutama vuosi sitten uudistuneeseen perusopetuksen opetussuunnitelmaan. Perusopetuksen opetussuunnitelmasta käytiin valtamediassa näkyvää keskustelua jo hyvissä ajoin ennen sen voimaan tuloa. Tämä herätti kiinnostukseni tarkastella, mitkä asiat varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen ympärillä puhuttivat ihmisiä ja missä määrin nämä asiat näkyivät yhteiskunnallisessa keskustelussa.

Tarkastelen opinnäytetyössäni mitä asioita varhaiskasvatussuunnitelmauudistukseen liittyen nousi esiin kahdessa levikiltään Suomen suurimmassa sanomalehdessä. Opinnäytetyöni aineisto koostuu Helsingin Sanomien ja Aamulehden uutisoinnista ja yleisönosastokirjoituksista vuosina 2016-2017 sekä alkuvuodesta 2018 aiheeseen liittyen. Sisällönanalyysin avulla tarkastelin, mitkä olivat ne keskeiset asiat, jotka varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen ympärillä nousivat esiin ja mitkä asiat uudistuksessa nähtiin tärkeinä.

Suomalainen varhaiskasvatustunnetus tunnetaan niin meillä kuin maailmallakin laadukkaana ja lasten oikeuksia tukevana järjestelmänä. Monesti varhaiskasvatustun-

sesta puhuttaessa esiin nousee myös arvostus, jonka etenkin varhaiskasvatuksen parissa työskentelevät kokevat olevan vähäisempää verrattuna esimerkiksi perusopetukseen. Myös tämä oli yksi opinnäytetyöni aiheen valintaan vaikuttavista asioista. Varhaiskasvatuksessa tehdään tärkeää ja lapsen kasvun, kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta erittäin arvokasta työtä. Varhaiskasvatuksen parissa viettämiensä vuosien aikana lapsen kasvussa ja kehityksessä tapahtuu myöhemmän elämän kannalta keskeisiä kehitysaskelaita. Myös monen lapsen hyvinvointiin vaikuttaa oleellisesti varhaiskasvatuksen tuoma tuki ja turva. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistuksen lähtökohtana on Opetushallituksen (2017) mukaan lapsen oikeus hyvään varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat laatuasiakirja, joka määrittelee puitteet kaikille yhteneväisen ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteuttamiselle. Ehkäpä uudistuneet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet nostavat varhaiskasvatuksen parissa tehtävän tärkeän ja pedagogisesti laadukkaan työn laajemmalti tietoon ja kohti sille kuuluvaa arvostusta osana lapsen tärkeää kasvun ja kehityksen sekä oppimisen polkua.

2 OPINNÄYTETYÖN TEORIAPERUSTA

Monissa maissa varhaiskasvatus nähdään pedagogisena kokonaisuutena, joka koostuu kasvatuksesta ja hoidosta (Hännikäinen 2013, 30). Suomessa varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa varhaiskasvatus käsitetään hoidon, kasvatuksen ja opetuksen muodostamaksi kokonaisuudeksi (mm. Varhaiskasvatuslaki 540/2018 2§; Opetushallitus 2016, 8). Varhaiskasvatus voidaan nähdä sekä lapsuusvuosia 0-8 tutkivana tieteenalana että varhaislapsuuden kasvatuskäytäntönä. (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 182). Varhaiskasvatus on tärkeä osa suomalaista koulutusjärjestelmää ja ensimmäinen askel lapsen opin tiellä. Varhaiskasvatus tukee myös vanhempia ja huoltajia lasten kasvattamisessa ja edistää lasten hyvinvointia sekä tasapuolisia edellytyksiä lasten kasvulle ja kehitykselle. (Opetushallitus 2016, 8; Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 188.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016, 14) varhaiskasvatus määritellään näin:

”Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus on lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä ja syrjäytymistä ehkäisevä palvelu. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.”

Opinnäytetyöni keskeisen teoriaperustan muodostavat Varhaiskasvatuslaki (2015 ja 2018) sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Lisäksi tärkeä osa opinnäytetyöni tietoperustaa ovat uuteen varhaiskasvatussuunnitelmaan liittyvän kehittämistyön asiakirjat, tiedotteet ja muut prosessin keskeisiä asioita esiin tuovat lähteet.

2.1 Varhaiskasvatuslaki

Suomessa varhaiskasvatuksesta ja sen toteuttamisesta säädetään varhaiskasvatuslaissa. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa varhaiskasvatuksen yleisestä

suunnittelusta, ohjauksesta ja valvonnasta sekä lainsäädännön valmistelusta. Myös varhaiskasvatustalakeia on uudistettu ja 1.9.2018 voimaan tulleen lain myötä varhaiskasvatustalakeia kiinnittyy entistä vahvemmin osaksi suomalaista kasvatustalake- ja koulutusjärjestelmää. Uusi varhaiskasvatustalake vahvistaa pedagogiikkaa ja varhaiskasvatustalakeen laatua muun muassa nostamalla päiväkotien henkilöstön koulutustasoa ja pätevyysvaatimuksia sekä päivittämällä varhaiskasvatustalakeen henkilöstön tehtävänimikkeitä. (OAJ 2018.)

Varhaiskasvatustalakeissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatustalakeeseen sekä varhaiskasvatustalakeesta ohjaavista tavoitteista. Myös esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatustalakeesta. (Opetushallitus 2016, 8.) Varhaiskasvatustalakeissa varhaiskasvatustalake määrittää pedagogiikkaa painottavaksi kokonaisuudeksi, jossa keskiössä on lapsen suunnitelmallinen ja tavoitteellinen kasvatustalake, opetus ja hoito. Lain mukaan varhaiskasvatustalakeen tavoitteena on muun muassa tukea ja edistää lapsen kokonaisvaltaista iän mukaista kasvua, kehitystä ja hyvinvointia, tukea oppimisen edellytyksiä ja elinikäistä oppimista, toteuttaa monipuolista pedagogista toimintaa ja varmistaa kehitystä tukeva ja turvallinen kasvu-ympäristö. Lisäksi tavoitteena on turvata lapsen pysyviä vuorovaikutussuhteita, taata kaikille tasavertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatustalakeeseen ja edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten välistä tasa-arvoa. Laissa painotetaan myös kulttuuriperinteiden sekä yksilöiden erilaisten kulttuuristen, uskonnollisten ja katso-muksellisten taustojen kunnioittamista. Varhaiskasvatustalakeissa mainitaan myös lapsen oikeus yksilölliseen tuen tarpeeseen monialaisen yhteistyön kautta sekä lapsen kasvatustalake toisia kunnioittavaksi yhteiskunnan jäseneksi. Lake nostaa esiin sen, että lapselle on oltava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Myös vanhempien ja huoltajien tukeminen lapsen kasvatustalakeyössä sekä huoltajien ja varhaiskasvatustalakeen henkilöstön yhteistyö lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja hyvinvoinnin edistämiseksi nostetaan laissa varhaiskasvatustalakeen tavoitteeksi. (Varhaiskasvatustalake 540/2018 2-3§.)

2.2 Varhaiskasvatussuunnitelma

Opetushallitus määrää varhaiskasvatustilain perusteella valtakunnallisesti varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jotka ohjaavat paikallisen tason varhaiskasvatussuunnitelmien tekemistä ja varhaiskasvatuksen käytännön toteuttamista sekä lasten yksilöllisten varhaiskasvatussuunnitelmien tekoa. Varhaiskasvatussuunnitelma on kolmitasoinen kokonaisuus koostuen valtakunnallisista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista. (Opetushallitus 2016, 8.)

Opetushallitus määrää varhaiskasvatustilain perustuen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tarkoituksena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista koko maassa ja toteuttaa lain mukaisia varhaiskasvatuksen tavoitteita. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lapsen vanhempien tai muiden huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä. (Varhaiskasvatustilain 540/2018 21 §; Hujala ym. 2007, 183.)

Valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta kunnat ja yksityiset palveluntuottajat laativat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman, jossa huomioidaan pedagogiset painotukset ja muut varhaiskasvatuksen järjestämisen kannalta merkitykselliset valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita täydentävät seikat. Lisäksi paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa on huomioitava yhteistyö varhaiskasvatuksen, opetustoimen ja sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa. (Varhaiskasvatustilain 540/2018 22§.)

Varhaiskasvatustilain (540/2018) 23 § mukaan jokaiselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma lapsen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon toteuttamiseksi. Se tehdään yhteistyössä henkilöstön, käytännössä varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoisen henkilön ja lasten huoltajien kanssa ja siihen kirjataan tavoitteet ja toimenpiteet lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi hänen kehitystään, oppimistaan ja hyvinvointiaan tukevalla tavalla. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan myös mahdolliset tuen tarpeet ja niiden edellyttämät tukitoimenpiteet.

Myös lapsen mielipide on huomioitava hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa laadittaessa. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuen tarpeen edellyttäessä myös muita tahoja voi tarvittaessa olla mukana varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa

2.3 Mikä muuttuu uuden varhaiskasvatussuunnitelman 2017 myötä?

Opetushallitus päätti uusista kansallisista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista lokakuussa 2016. Paikallisten varhaiskasvatuksen järjestäjien oli laadittava näihin perustuen ja otettava käyttöön omat paikalliset suunnitelmansa elokuussa 2017. Merkittävää on, että ensimmäistä kertaa valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat velvoittavat. Aiemmin paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatiminen on ollut suositeltavaa, mutta vapaaehtoista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet muuttuvat suosituksista kansalliseksi normiksi. Perusteiden pohjalta tehtävät paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat velvoittavat varhaiskasvatuksen henkilöstöä toimimaan varhaiskasvatustlain sekä perusteiden mukaan. (Opetushallitus 2017.)

Uusissa perusteissa on huomioitu myös varhaiskasvatukseen liittyvän tutkimuksen viimeaikaisia tuloksia. Uudet varhaiskasvatussuunnitelmat vastaavat muuttuvan yhteiskunnan ja maailman mukanaan tuomiin haasteisiin antaen henkilöstölle välineitä ja keinoja uudistaa toimintaansa velvoittaen samalla toimintakulttuurin uudistamiseen ja kehittämiseen. Selvää on, että laadukas varhaiskasvatus on niin lapsen kuin yhteiskunnankin etu ja sen toteuttamisen kriteereihin on syytä panostaa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovatkin ennen kaikkea laatuasiakirja, joka määrittää kehykset kaikille tasa-arvoisen ja yhdenmukaisen varhaiskasvatuksen toteuttamiselle. Näin taataan myös kaikille lapsille oikeus laadukkaaseen varhaiskasvatukseen asuinpaikasta riippumatta. (Opetushallitus 2017 & 2018.)

Uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet linkittävät varhaiskasvatuksen entistä vahvemmin osaksi perusopetusta ja elinikäistä opinpolkua. Perusteissa on paljon yhtymäkohtia esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmiin ja muutenkin pedagogiikka painottuu entistä enemmän varhaiskasvatussuunnitelman perus-

teissa. Varhaiskasvatus on pedagogisesti painottunut kokonaisuus koostuen kasvatuksesta, opetuksesta ja hoidosta. Enää ei ajatella varhaiskasvatuksen olevan pelkkää päivähoitoa vaan tavoitteellista ja suunnitelmallista laaja-alaista toimintaa, joka tukee ja edistää lapsen kasvua ja kehitystä. Toimintaa tulee myös arvioida säännöllisesti. Uusi varhaiskasvatussuunnitelma korostaa myös leikin tärkeyttä osana lapsen kehitystä ja kasvua sekä sen tarjoamia pedagogisia mahdollisuuksia. Leikin avulla voidaan oppia monia tärkeitä taitoja kuten sosiaalisia suhteita, vuorovaikutusta, omien mielipiteiden ilmaisua ja toisten mielipiteiden huomioonottamista. Leikki myös tukee varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden korostamaa lasten osallisuutta. Lapset ovat aktiivisia toimijoita ja ryhmänsä jäseniä ja leikin kautta osallisuutta ja ryhmään kuulumista voidaan edistää luontevasti. (Opetushallitus 2017 & 2018.)

3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

3.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimusongelmat

Opinnäytetyöni tavoitteena on tarkastella uuteen varhaiskasvatussuunnitelmaan liittyvää kirjoittelua kahdessa Suomen levikiltään suurimmassa sanomalehdessä, Helsingin Sanomissa ja Aamulehdessä. Otin mukaan aineistooni varsinaiset sanomalehtikirjoitukset sekä lukijoiden mielipide- ja yleisönosastokirjoitukset. Opinnäytetyöni aineiston sisällönanalyysiä ja teemoittelua ohjaa tarkastelu siitä, mitä asioita nostettiin esiin ja mitkä asiat varhaiskasvatussuunnitelmauudistukseen liittyen herättivät keskustelua.

Opinnäytetyöni aihe nousi esiin omista havainnoistani varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen ajoilta. Suomessa sekä varhaiskasvatus että perusopetus ovat laadukkaita ja niitä ohjaavia asiakirjoja päivitetään säännöllisesti. Perusopetuksen opetussuunnitelma uudistettiin vuonna 2014 ja tämä uudistus oli varsin näkyvästi esillä niin valtakunnallisissa kuin paikallisissa medioissa. Varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen osalta kokemukseni on, ettei uutisointi ja keskustelu aiheen ympärillä ollut niin näkyvää.

Opinnäytetyöni tutkimusongelmat ovat

- 1) Mitä asioita uuteen varhaiskasvatussuunnitelmaan liittyen nousi esiin sanomalehtien uutis- ja yleisönosastokirjoituksissa?
- 2) Mitkä asiat herättivät eniten keskustelua ja nousivat uudistuksen kärkiteemoiksi?

3.2 Tutkimusprosessi ja tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyöni on luonteeltaan laadullinen tutkimus. Laadulliselle tutkimukselle on luonteenomaista tutkimussuunnitelma, joka muotoutuu tutkimuksen edistytessä. Tutkimusprosessin edetessä tulkintaa tapahtuu koko ajan, eikä tutkimusprosessia voi jakaa kovin tarkasti eri vaiheisiin. Tärkeää on myös, että tutkija pyrkii refleктоimaan omia uskomuksiaan ja arvojaan liittyen tutkittavaan asiaan. (Escola & Suoranta 1998, 15-17.) Myös Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2002, 152)

painottavat tutkimukseen vaikuttavan tutkijan omat arvot, koska ne vaikuttavat siihen, miten ymmärrämme tutkittavaa ilmiötä.

Laadulliselle tutkimukselle ominaista on myös harkinnanvarainen otanta eli pieni määrä tapauksia, joita tarkastellaan mahdollisimman perusteellisesti. Täten aineiston tieteellisyyden mittariksi tulee määrän sijasta laatu. Laadullisessa tutkimuksessa teoria pyritään rakentamaan empiirisestä aineistosta käsin, jolloin voidaan puhua aineistolähtöisestä analyysistä. (Eskola & Suoranta 1998, 19.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijalla itsellään ei ole tarkkoja odotuksia tutkimuksen tuottamista tuloksista, vaikkakin tutkijan omat arvot ja kokemukset vaikuttavat aina tutkimuskohteen havainnointiin. Tärkeää onkin tiedostaa omat ennakkoletuksensa ja tuoda ne esille tutkimusprosessissa. Laadullisten aineistojen tarkoituksena on kuitenkin tuottaa uusia näkökulmia eikä varmentaa tutkijan oletuksia. (Eskola & Suoranta 1998, 19-20.)

Eskolan (2001, 134-139) mukaan laadullisen aineiston analyysi tarkoittaa sitä, että aineisto järjestetään jonkin menetelmän avulla. Aineiston tulkinnalla tarkoitetaan tekstien suhteuttamista tutkijan käyttämään teoreettiseen näkökulmaan. Laadullista analyysia tarkastellessa tärkeää on tutkijan suhde teoriaan. Teoriasidonnaisessa analyysissä analyysillä on teoreettisia kytkentöjä, mutta se ei nouse suoraan teoriasta tai pohjautu teoriaan. Teorialähtöisessä analyysissä lähdetään liikkeelle teoriasta ja palataan siihen empiriassa käynnin jälkeen. Tuomen ja Sarajärven (2013, 95-98) mukaan aineistolähtöisessä analyysissä tutkija luo aineistostaan teoreettisen kokonaisuuden. Analyysiyksiköitä ei valita eikä tiedetä etukäteen vaan ne nousevat tutkimusaineistosta. Aineistolähtöisessä analyysissä aineiston hankinta ei ole sidoksissa tutkimuksen teoriaperustan antamaan tietoon tutkittavasta asiasta.

Analysoin opinnäytetyöni aineiston sisällönanalyysin avulla. Tuomen ja Sarajärven (2013, 84-93) mukaan sisällönanalyysiä voidaan käyttää sekä yksityisten dokumenttien että joukkotiedotuksen tuotteiden kuten sanomalehtien analyysissä. Sisällönanalyysi on laadullisessa tutkimuksessa käyttökelpoinen analyysimetodi, jolla analysoidaan kirjoitettujen, kuultujen ja nähtyjen sisältöjen analyysia. Mikäli

analyysi tehdään aineiston luokittelun perusteella, ei lähtökohtaisesti ennakkoon ole tietoa aineiston tuottamien luokkien määrästä. Kanasen (2008, 94) mukaan sisällönanalyysin avulla aineisto kuvaillaan sanallisesti tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Analyysin tuloksena aineistosta saadaan tuotettua sanallinen selokuva tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysiin kuuluu kolme vaihetta: aineiston redusointi, klusterointi ja abstrahointi. Ensin tutkimusaineisto pelkistetään, sitten se käydään läpi etsien yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia luokitellen samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet yhteen. Abstrahointi erottaa tutkittava ilmiön kannalta olennaisen tiedon epäolennaisesta ja tuottaa tutkimuksen teoreettisen käsitteistön.

Käytän opinnäytetyöni aineiston analyysissa teemoittelua. Tuomi ja Sarajärvi (2013, 93) toteavat, että teemoittelu eroaa luokittelusta siinä, että teemoittelussa keskiössä on se, mitä mistäkin teemasta sanotaan. Luokittelussa painottuu luokkien määrittely ja niiden esiintyvyyden toistuminen aineistossa. Yksinkertaistettuna aineisto jaetaan ja ryhmitellään erilaisten aineistosta nousevien teemojen mukaan ja vertaillaan niiden esiintyvyyttä. Aineisto ryhmitellään alustavasti, jonka jälkeen siitä etsitään teemoja ja niitä kuvaavia näkemyksiä.

3.3 Aineisto ja aineiston keruu

Opinnäytetyöni aineisto on kerätty sähköisen Epress -sanomalehtipalvelun arkistosta, jossa on koottuna Suomen suurimpien sanomalehtien sähköiset versiot. Tarkastelun kohteena olivat Helsingin Sanomat ja Aamulehti Suomen suurimpina seitsemänpäiväisinä sanomalehtinä. Kävin läpi kyseiset lehdet vuosilta 2016-2017 sekä alkuvuodesta 2018 Epress -sanomalehtipalvelun hakutyökalua hyödyntäen. Hakua ohjaavat asiasanat olivat varhaiskasvatus, vasu2017, uusi varhaiskasvatussuunnitelma ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.

Hakusanalla varhaiskasvatus löytyi 31 varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistumiseen liittyvää kirjoitusta. Hakusana vasu 2017 tuotti tulokseksi 11 kirjoitusta ja hakusana uusi varhaiskasvatussuunnitelma 18 kirjoitusta. Hakusanalla varhaiskasvatussuunnitelman perusteet löytyi 38 kirjoitusta. Osittain eri hakusanoilla löydetty kirjoitukset toistuivat. Litteroitua tekstiaineistoa kertyi 40 sivua.

Otin mukaan aineistooni varsinaiset uutisartikkelit, asiantuntijoiden vieraskynä- ja kommenttikirjoitukset sekä lukijoiden mielipidekirjoitukset. Vieraskynäkirjoitukset ovat asiantuntijoiden kannanottoja ajankohtaisiin aiheisiin. Mielipidesivut ja yleisönosastot ovat kaikille avoimia keskustelufoorumeja. Sivulla julkaistaan lukijoiden kommentteja lehden kirjoituksiin. Kirjoituksia julkaistaan nimimerkillä vain poikkeustapauksissa ja tällaisia kirjoituksia aineistossani onkin vain muutama. Tekstiviestityyppisiä kirjoituksia ei aineistooni sisälly. Ottamalla mukaan kaikki edellä mainitut kirjoitukset halusin varmistaa monipuolisen näkökulman aiheeseen.

3.4 Aineiston analyysi

Eskolan ja Suorannan (1998, 175-176; 180) mukaan laadullisessa tutkimuksessa ensimmäinen lähestyminen aineistoon kulkee useimmiten juuri tematisoinnin kautta. Tällöin aineistosta voi nostaa esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. Näin on mahdollista vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistossa. Aineistosta voidaan poimia sen sisältämät keskeiset aiheet. Teksteistä on ensin pyrittävä löytämään ja sen jälkeen eroteltava tutkimusongelmien kannalta olennaiset aiheet. Teemoittelun avulla tekstiaineistosta saadaan esille kokoelma erilaisia vastauksia tai tuloksia esitettyihin kysymyksiin.

Aineiston keräämisen jälkeen aineisto käydään läpi kooten se teemoittain ja poimien kustakin kirjoituksesta teemaan liittyvät kohdat. Teemoittamista seuraa analyysivaihe, jolloin aineisto luetaan useita kertoja ja muodostetaan siitä omat tulokset. Analyysin tarkoituksena on tiivistää, koota ja jäsentää aineisto niin, ettei mitään oleellista jää pois mutta aineistosta nousee esiin tutkimuksen kannalta tärkeää tietoa. Teemoittelemalla aineisto ryhmitellään teemojen mukaan ja etsitään siitä tutkimuskysymyksiin liittyviä sitaatteja ja tulkintoja. Tämän jälkeen aineistosta poimitaan tutkimusongelmien kannalta keskeisimmät asiat ja kirjoitetaan auki oma tulkinta aineistosta yhdistellen omia päätelmiä ja tätä tukevia kohtia aineistosta. (Eskola 2010, 189- 194; Eskola 2001, 143-150.)

Aineistohakuja tehdessäni tallensin kirjoitukset hakusanoittain omiin kansioihinsa. Aineistohakujen jälkeen kokosin kuhunkin hakusanaan liittyvät kirjoitukset

yhtenäiseksi aineistoksi hahmottaakseni mitä asioita kussakin kirjoituksessa käsitellään. Kävin hakusanoittain järjestettyä aineistoa läpi etsien esiin nousevia teemoja ja ryhmittelin kirjoitukset näiden mukaan. Opinnäytetyöni kannalta ei ole merkitystä sillä, kuka kirjoituksen on kirjoittanut tai onko kyseessä uutinen vai mielipidekirjoitus, joten jätin nämä analyysin ulkopuolelle. Tutkimuskysymyksiini vastatakseni kirjoituksen sisältö on keskeinen eli mikä asia varhaiskasvatussuunnitelmauudistukseen liittyen nousee kirjoituksessa esiin.

Varsinaisen aineiston analyysin toteutin sisällönanalyysin avulla. Sisällönanalyysi voidaan nähdä tutkimusaineistona olevan tekstin tekstianalyysinä, jossa etsitään aineistosta tekstin tuottamia merkityksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 104). Sisällönanalyysi mahdollisti aineiston tarkastelun yhtäläisyyksiä ja eroja etsien sekä aineiston keskeisten asioiden tiivistämisen. Sisällönanalyysillä pyrin muodostamaan varhaiskasvatussuunnitelmauudistukseen liittyvästä mediakeskustelusta tiivistetyn kuvauksen. Laadullisessa sisällönanalyysissä aineisto jaetaan pieniin osiin, poimitaan esiin nousevia käsitteitä ja lopuksi muodostetaan näistä uudenlainen kokonaisuus. (Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien oppimisympäristö 2018).

4 TUTKIMUSTULOKSET

4.1 Aineiston teemoittelu

Aineistosta nousi esiin selkeitä teemoja, joista suurin osa toistui useammassa kirjoituksissa. Ryhmittelin aluksi taulukkoon 1 hakusanoittain esiin nousseet teemat ja sen, kuinka monessa kirjoituksessa kukin teema esiintyi. Näin sain käsityksen siitä, mitkä teemat erottuivat selkeästi toistuvuudellaan.

Taulukko 1. Aineiston ryhmittely hakusanoittain

Uusi varhaiskasvatussuunnitelma	Vasu 2017
Katsomuskasvatus IIII	Katsomuskasvatus IIII
Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja henkilöstön vastuut III	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, henkilöstön vastuut II
Suosituksista velvoittaviksi II	Osa koulutusjärjestelmää
Henkilöstön koulutus / pätevyys II	Pedagogiikka
Seksuaalikasvatus II	Osallisuus
Osaksi koulutusjärjestelmää	Resurssit
Pedagogiikka	Toimintaympäristön muutos
Osallisuus	
Resurssit	
Yhdenvertaiset mahdollisuudet	
Varhaiskasvatus	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet
Resurssit IIII	Katsomuskasvatus IIII
Henkilöstön koulutus / pätevyys IIII	Resurssit IIII
Maksuttomuus IIII	Yhdenvertaiset mahdollisuudet III
Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, henkilöstön vastuut III	Suosituksista velvoittaviksi III
Yhdenvertaiset mahdollisuudet III	Henkilöstön koulutus / pätevyys III
Katsomuskasvatus III	Osaksi koulutusjärjestelmää II
Suosituksista velvoittaviksi II	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, henkilöstön vastuut II
Palkkaus II	Seksuaalikasvatus II
Lisää tutkimusta, kehittäminen II	Osallisuus II
Osaksi koulutusjärjestelmää	Pedagogiikka
Seksuaalikasvatus	Palkkaus
Pedagogiikka	Lisää tutkimusta, kehittäminen
Digitalisaatio	Digitalisaatio

Aineiston ryhmittelyn perusteella tutkimustulokseksi nousi useita kuvioon 1 koottuja teemoja, joista osan yhdistin selkeästi toisiinsa liittyvinä teemoina:

Kuvio 1. Aineiston teemoittelu

Teemat muodostin sen perusteella, kuinka usein asia toistui eri kirjoituksissa. Selkeästi yksittäiset teemat, kuten digitalisaatio tai toimintaympäristön muutos, jätin opinnäytetyöni tulosten ulkopuolelle. Varhaiskasvatuksen maksuttomuus nousi esiin useammassa kirjoituksessa, mutta maksuttomuus ei varsinaisesti liittynyt kirjoituksissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistukseen, joten jätin myös maksuttomuuden tulosten ulkopuolelle.

4.2 Katsomuskasvatus

Selkeästi eniten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistusta koskevissa kirjoituksissa puhututti katsomuskasvatus. Valtakunnalliset Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 sitoo katsomuskasvatuksen tiukasti osaksi varhaiskasvatusta. Tavoitteena on tukea lapsen oman identiteetin muodostumista osana kasvua ja edistää myönteistä suhtautumista moninaiseen kulttuuriseen ympäristöön ja yhteiskuntaan. (Haapsalo 2017, 6.) Uusiin valtakunnallisiin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin katsomuskasvatus kirjattiin kaikkia varhaiskasvatuksessa työskenteleviä velvoittavana tehtävänä. Tämä tarkoittaa käytännössä, että omia henkilökohtaisia tai valtavirtaisia näkemyksiä ja mielipiteitä ei saa tuoda esiin, vaan katsomuksellisia asioita täytyy toteuttaa niin että eri katsomukset tai uskonottomuus huomioidaan tasapuolisesti. Tämä ei suinkaan tarkoita, että varhaiskasvatuksessa tulisi vältellä uskonnollisia ja katsomuksellisia asioita ja juhlia. Tasa-arvoisuus katsomuskasvatuksessa tarkoittaa, että lapset saavat päiväkodin arjessa avoimia moninaisia näkökulmia ja kokemuksia erilaisista katsomuksista ja niihin liittyvistä tavoista ja oppivat suhtautumaan niihin kunnioittavasti. (Tast 2017, 12-14.)

Taulukkoon 2 on koottu kirjoituksista esiin nousseet, varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen katsomuskasvatukseen mukanaan tuomien muutosten keskeiset pohdintaa herättäneet asiat varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin linkittyen

Taulukko 2. Katsomuskasvatuksen keskeiset teemat

Myönteistä	Kysymyksiä herättävää
Kaikkien katsomusten tasa-arvoisuus, uskonottomuuden huomioiminen	Yhteistyö muuttuu seurakuntien kanssa
Lapsia ei sitouteta mihinkään uskontoon	Miten huomioida perinteiset juhlapyhät?
Erialaisten kulttuurien ymmärtäminen	Ruokarukoukset ym. ei enää sallittua
Uudenlainen yhteistyö ja katsomuskasvatus voi rikastuttaa päiväkodin toimintaa	Vanhemmat päättävät esim. lapsen osallistumisesta jumalanpalveluksiin
Lapsille erilaisia näkemyksiä, kokemuksia ja eväitä elämään	

Uusi varhaiskasvatussuunnitelma toi päiväkotien uskontokasvatuksen tilalle katsomuskasvatuksen, jonka tulee huomioida kaikki lapsiryhmää koskevat uskonnot ja katsomukset sekä uskonnottomuuden tasavertaisesti. Äärimmillään muutosta on tulkittu niin, ettei päiväkodissa saa enää näkyä uskonto millään tavalla eikä yhteistyötä seurakunnan kanssa voida toteuttaa. Katsomuskasvatukseen liittyvä muutos aiheutti kiihkeitäkin kannanottoja asiaan, mutta alun hämmennys lievenyi, kun asiaa avattiin ja ohjeistettiin tarkemmin. Jo aiempi varhaiskasvatussuunnitelma korosti uskontokasvatusta eettisenä ja eri katsomuksia huomioivana kasvatuksena. Myös uusi varhaiskasvatussuunnitelma jatkaa samalla linjalla:

”Uusi vasu on melko uskontomyönteinen. Uskonnot ovat ihmettelyn ja pohdinnan kohteina, mutta kasvatusta on uskonnollisesti sitoutumatonta. Tunnuksellinen uskontokasvatusta jää vanhempien tehtäväksi.” (Aamulehti 2.12.2017.)

Katsomuskasvatusta herätti paljon pohdintaa siitä, miten se käytännössä vaikuttaa päiväkotien arkeen. Miten lasten kanssa puhutaan joulusta ja muista uskontoon linkittyvistä juhlapyhistä, onko ruokarukous sallittu ja saako enää laulaa virsiä? Keskustelua näihin liittyen on käyty jo aiemmin perusopetuksen osalta ja eduskunnan perustuslakivaliokunta onkin linjannut, että suomalaiseen kulttuuriin kuuluvan juhlaan voi kuulua uskonnollista alkuperää olevia perinteitä kuten tietty virsi tai joulukuvaelma. Nämä yksittäiset asiat eivät ole uskonnon harjoittamista. Uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa korostuu juuri kulttuurikasvatusta omien juurien tuntemisen ja erilaisten kulttuurien ja niihin liittyvien tapojen ymmärtämisenä. Kristillisellä kirkolla on keskeinen merkitys kulttuurissamme ja sen muovautumisessa.

”On perusteltua, että seurakuntien koulutetut asiantuntijat kertoisivat suomalaiseen kulttuuriin kuuluvien juhlapyhiemme alkuperästä ja merkityksestä sekä keskeisestä kristillisestä opetuksesta ja siitä nousevista elämäntavoista, edistäen näin nimenomaan varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteita.” (Helsingin Sanomat 20.11.2017.)

Muutoksiakin uusien varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden myötä aiheutuu. Esimerkiksi päiväkodin ruokailuhetkeen liittyvää ruokarukousta tai rukousta osana katsomuksellista hetkeä ei voida toteuttaa, sillä rukous on uskonnon harjoittamista. Lapsi ei myöskään saa osallistua jumalanpalvelukseen ilman huoltajien lupaa. Katsomuskasvatuksenkin osalta keskiössä ovat lapsen omat varhaiskasvatussuunnitelmat, joiden tekemisen yhteydessä keskustellaan kunkin perheen tavoista ja uskonnoista, joihin liittyviä asioita ja juhlia päiväkodin toiminnassa voidaan huomioida. Myös päiväkodin ja kodin välinen yhteistyö ja viestintä ovat tärkeitä ja eri tilaisuuksista täytyy tiedottaa koteihin.

”Vanhemmille kerrotaan tai annetaan kirjallinen ilmoitus siitä, mitä tilaisuudet pitävät sisällään. Vanhemmat saavat itse päättää, osallistuuko heidän lapsensa juhliin tai kirkkoretkeen vai ei.” (Aamulehti 11.1.2018.)

Mikäli vanhemmat eivät halua lapsensa osallistuvan johonkin tiettyyn tilaisuuteen, on päiväkodin järjestettävä rinnakkaista toimintaa. Ketään ei saa kohdella eriarvoisesti vaan on huomioitava kaikille lapsille mielekäs toiminta.

”Joulukirkon sijaan päiväkotiin jääville lapsille järjestetään kirkon ajaksi muuta mielekästä toimintaa. He eivät saa tuntea jäävänsä syrjään tai olevansa erilaisia. Tarjolla pitää olla laadukasta varhaiskasvatusta kaikille lapsille. Tänä vuonna järjestettiin kirjastoretki.” (Aamulehti 11.1.2018.)

Yhteistyö seurakuntien ja muiden uskonnollisten tahojen kanssa voi myös jatkua varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen jälkeenkin. Kun varhaiskasvatussuunnitelmaa noudatetaan yhteistyön toteuttamisessa, voi yhteistyö rikastuttaa päiväkotien toimintaa monellakin tapaa. Yhteistyötä voidaan toteuttaa varsin monipuolisesti ja silti huomioida eri uskonnot, katsomukset ja uskonnottomuus. Kirkon työntekijöiden pitämillä katsomuskasvatushetkillä voidaan käsitellä kaikille osallistujille sopivin aihein kuten auttaminen tai keskustelu oikeasta ja väärästä.

”Seurakunnissa muokataan opetuksen sisältöjä nyt kiivaasti uusiksi. Ne haluavat jatkaa käyntejä päiväkodeissa – mutta uusin teemoin: elämäntaitoon

ja etiikkaan liittyvin aihein, jotka ovat yhteisiä kaikille uskonnoille.” (Helsingin Sanomat 13.11.2017.)

Päiväkotien katsomuskasvatus tulisikin nähdä aiempaa uskontokasvatusta laajalaisempaan kokonaisuutena, joka tarjoaa lapsille erilaisia näkemyksiä ja kokemuksia kulttuurisesti rikkaista asioista ja tarjoaa eväitä elämään:

”Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksessa yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan muiden katsomusten rinnalla. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin.” (Opetushallitus 2016, 43.)

4.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja henkilöstön vastuut

Jokaisella varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on varhaiskasvatustilain (580/ 2015, 7 a §) mukaan oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Tämän oikeuden toteuttamiseksi jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle tehdään oma varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman keskiössä on lapsen etu ja hänen tarpeensa ja siihen kirjataan ylös pedagogisen toiminnan lähtökohdaksi olevat tavoitteet. Päivähoidon henkilöstö tekee lapsen varhaiskasvatussuunnitelman yhdessä huoltajien kanssa lapsen astuessa varhaiskasvatuksen piiriin. Myös lapsen osallisuus on huomioitava häntä koskevissa asioissa. (Opetushallitus 2016, 10.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 10) mukaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tekemisestä ja sen tavoitteiden toteutumisen arvioinnista päiväkodeissa on vastuussa lastentarhanopettajan kelpoisuuden omaava henkilö. Tarvittaessa sen laatimiseen voi osallistua myös muita asiantuntijoita. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma sisältää lapsen kehitystä, hyvinvointia ja oppi-

mista tukevat tavoitteet ja siihen kirjataan myös lapsen yksilölliset tarpeet, vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet sekä kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Myös mahdolliset tuen tarpeet huomioidaan varhaiskasvatussuunnitelmassa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on arvioitava ja tarkistettava ainakin kerran vuodessa.

Taulukkoon 3 on koottu kirjoituksista esiin nousseet, varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja henkilöstön vastuisiin mukanaan tuomien muutosten keskeiset pohdintaa herättäneet asiat varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin linkittyen.

Taulukko 3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja henkilöstön vastuisiin liittyvät keskeiset teemat

Myönteistä	Kysymyksiä herättävää
Lapsen edun huomioiminen lähtökohdiana	Kenen vastuulla lapsen vasun tekeminen on
Koko tiimin asiantuntijuuden huomioiminen vasua tehtäessä	Laki antaa mahdollisuuden tulkita kuka käytännössä vasut tekee
Henkilöstön erilaiset koulutustaustat → lapsen kasvun ja kehityksen monipuolinen tukeminen	LTO vastuussa pedagogisen asiakirjan laatimisesta
Moniammatillisuus voimavarana	Vasut lapsiryhmän toimintaa ohjaavina asiakirjoina, ei saa unohtaa mappeihin
Vanhempien ja lasten osallisuuden huomioiminen	
Lapsen ääni kuuluviin	

Aineistoni lehtikirjoituksissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma herätti pohdintaa siitä, kenen vastuulla lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tekeminen on. Tämä nähtiin myös osittain tulkinnanvaraisena asiana. Kirjoitusten mukaan laki jättää kuitenkin päivähoiton järjestäjille mahdollisuuden tulkita kuka käytännössä päiväkodeissa lasten varhaiskasvatussuunnitelmat tekee.

”Laki jätti kuitenkin kunnille mahdollisuuden tulkita, kuka suunnitelmat tekee ja mitä ne sisältävät. Varhaiskasvatuksen tarkoitus on tukea lapsen kokonaisvaltaista oppimista ja kasvua. Varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen pitäisi selvästi antaa pedagogisen koulutuksen saaneen opettajan vastuulle.” (Helsingin Sanomat 26.4.2017.)

Koska lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on pedagoginen asiakirja, kirjoituksissa korostetaan sen laatimisen olevan ensisijaisesti kasvatustieteellisen koulutuksen saaneen lastentarhanopettajan vastuulla. Kuitenkaan tarkoitus ei ole jättää huomiotta muuta henkilöstöä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa.

”Lastentarhanopettajan vastuulla on tämän virallisen pedagogisen asiakirjan laatiminen tiimin yhteisten keskustelujen ja huoltajien kanssa käydyn keskustelun pohjalta.” (Aamulehti 19.11.2016 B.)

Toisaalta kirjoituksissa korostui lapsen edun huomioiminen varhaiskasvatussuunnitelman tekemisen lähtökohtana ja tässä avainasemaan nousee juuri henkilöstön erilaiset osaamisalueet. Päivähoidon henkilöstön erilaiset koulutustaus-
tat mahdollistavat lapsen kasvun ja kehityksen tukemisen monipuolisesti ja tärkeää onkin huomioida kaikkien lapsen kanssa työskentelevien havainnot varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä.

”Henkilöstön erilainen koulutustausta ja osaaminen tuovat mahdollisuuden tehdä erilaisia havaintoja lapsen kasvun, oppimisen ja hyvinvoinnin tueksi ” (Aamulehti 19.11.2016).

”Varhaiskasvatustilain sekä uusien varhaiskasvatussuunnitelmien perusteiden tarkoitus ei saa olla tulkittavissa siten, että lastenhoitaja ei olisi jatkossa kelpoinen tekemään vasutyötä. Lastentarhanopettajan kelpoisuuden omaava on varhaiskasvatussuunnitelmista pedagogisesti vastuussa, mutta työ tulee tehdä yhteisen näkemyksen pohjalta sopien työtiimissä.” (Aamulehti 19.11.2016 A.)

”Päiväkodeissa moniammatillisuus on voimavara silloin kun henkilöstön osaaminen, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Lapsiryhmässä kaikki kasvatus- ja opetusvastuussa olevat henkilöt tuovat ryhmään oman koulutustaustansa mukaisen osaamisen kaikkien lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi.” (Aamulehti 19.11.2016 B.)

Sen sijaan, että tulkitaan liian tiukasti henkilöstön vastuun jakautumista koulutustaustan mukaan, voidaan tämä nähdä moniammatillisena voimavarana. Kun tiimissä on erilaisten koulutustaustojen tuomaa osaamista, voidaan toimintaa toteuttaa niin lasten kuin henkilöstönkin näkökulmasta monipuolisesti kasvun, kehityksen ja oppimisen tavoitteet saavuttaen. Vaikka varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painotetaankin pedagogista osaamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tekemisessä, ei se poista muiden lasten kanssa työskentelevien ammatillista osaamista ja sen huomioimista suunnitelmissa. Toteutetaanhan varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteita huomioivaa toimintaa yhdessä lapsiryhmän arjessakin.

Kirjoituksissa nostettiin esiin myös se, ettei lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa pidä keskittyä pelkästään henkilöstön keskinäisen työn jaon ja vastuun problematiikkaan, vaan muistaa huoltajien ja lapsen oma osallisuus varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa. Henkilöstö tuo lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan oman näkemyksensä lapseen liittyvistä asioista, mutta huoltajat tuntevat lapsensa parhaiten ja on tärkeää yhdessä luoda perusteet kasvatuskumppanuudelle. Myös lapsen omat toiveet tulevat esiin hänen ollessa mukana keskustelussa.

”Koti ja päiväkotit eivät ole vastakkain lapsen elämässä vaan oleellista on yhteistyö lapsen parhaaksi. Uusi vasu korostaa vanhempien ja päiväkotien henkilökunnan yhteistyötä ja vuorovaikutusta lapsen parhaaksi.” (Aamulehti 4.4.2017.)

”Olen työssäni käynyt paljon antoisia keskusteluja vanhempien kanssa asioista, jotka he kokevat tärkeiksi omalle lapselleen. Keskusteluissa olen tuonut esille omia havaintojani lapsesta. Lapsi on osallistunut keskusteluihin kertomalla omista toiveistaan.” (Helsingin Sanomat 17.5.2017 A.)

”Sekä lapsi että vanhemmat pääsevät osallistumaan varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja toteutuksen arviointiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on myös yksi tapa varmistaa lapsen osallisuus ryhmässä.” (Helsingin Sanomat 17.5.2017 B.)

Kun sekä vanhemmat että lapset osallistuvat aktiivisesti varhaiskasvatussuunnitelmien tekemiseen, tulee heidän osallisuuttaan vahvistettua ja heidän äänensä saadaan kuuluviin lasta koskevissa asioissa. Varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut ovat oiva tilaisuus ottaa esiin myös niitä asioita, joita esimerkiksi uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet tuovat mukanaan lapsen arkeen. Toimiva kasvatuskumppanuus tukee kaikkia osapuolia. Lapsen näkökulmasta hän saa omien tarpeidensa ja toiveiden mukaista päivähoitoa, vanhemmat saavat tukea omaan kasvatustyöhönsä yhdessä sovittujen periaatteiden mukaisesti ja henkilöstö saa tärkeitä välineitä oman työnsä tekemiseksi.

Kirjoituksissa tuotiinkin esiin se, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tärkeä laatia paitsi lapsen oman kasvun ja kehityksen tukemiseksi ja hänen omien toiveidensa ja tarpeidensa huomioimiseksi, myös lapsiryhmän toimintaa ohjaavaksi pedagogiseksi asiakirjaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ei tule unohtaa mappeihin keskustelujen jälkeen ja ottaa esiin kerran vuodessa vaan kaikkien lasten varhaiskasvatussuunnitelmat tulee huomioida päiväkodin arjessa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on lasten kanssa työskenteleville tärkeä työtä ohjaava asiakirja, joka tulee ottaa huomioon päiväkodin ja lapsiryhmän toiminnassa.

”Varhaiskasvatussuunnitelma ei ole lapsen yksilöllinen kehityssuunnitelma vaan suunnitelma, jonka lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet ja hyvinvointiin ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Suunnitelma ohjaa toimintaa lasten tarpeita vastaavaksi, ja lasten vahvuuksia ja mielenkiinnon kohteita otetaan huomioon ryhmän toiminnan suunnittelussa.” (Helsingin Sanomat 17.5.2017 B.)

”Varhaiskasvatussuunnitelma on meille ammattilaisille työväline, jonka avulla voi peilata toiminnan toteutumista arjessa. Kehityksen ja oppimisen

kannalta keskeiset tavoitteet kirjataan lapsen vasuun, jotta niiden toteutumisesta voitaisiin arvioida toimintakauden aikana. Kirjaaminen on vaativaa hektisen työn ohella, mutta se on tärkeää, jotta sovitut asiat eivät jäisi vain ilmaan roikkumaan. Lapsen vasu antaa mahdollisuuden toteuttaa varhaiskasvatusta suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti.” (Helsingin Sanomat 17.5.2017 A.)

Vaikka lasten varhaiskasvatussuunnitelmien tekeminen vaatii aikaa, tulee niiden hyöty moninkertaisesti takaisin päiväkodin arjessa. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmat ohjaavat lapsiryhmän ja päiväkodin joka päiväistä toimintaa ja niiden huolellinen kirjaaminen ja keskustelua edeltävä tiimin yhteinen pohdinta edesauttavat sitä, että varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjatut asiat oikeasti otetaan käyttöön arjen toiminnassa. Näin varmistetaan pedagogisesti tavoitteellinen toiminta, jolla voidaan vastata niin varhaiskasvatukselle yleisesti asetettuihin kuin lapsikohtaisiinkin tavoitteisiin.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tärkeys tulee esiin myös mahdollisten tuen tarpeiden huomioimiseksi.

”Kun lasta arvioidaan laatimalla hänelle huoltajien kanssa varhaiskasvatussuunnitelma, on todennäköisempää, että mahdolliset ongelmat tai häiriöt tunnistetaan jo ennen kouluikää. Tällöin on mahdollista helpottaa esimerkiksi lapsen koulun aloitusta.” (Helsingin Sanomat 8.8.2017.)

4.4 Varhaiskasvatuksen resurssit

Uusiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin liittyvässä sanomalehtikirjoituksessa nousi esiin myös varhaiskasvatuksen resurssit. Resursseihin linkittyvistä kirjoituksista keskiöön nousi henkilöstön ja lasten jaksaminen, varhaiskasvatuksen henkilöstöön palkkaus sekä henkilöstön koulutukseen liittyvät asiat. Osittain keskustelu henkilöstön koulutuksesta liittyy myös varhaiskasvatustlain uudistamiseen.

Taulukkoon 4 on koottu kirjoituksista esiin nousseet, varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen varhaiskasvatuksen resursseihin mukanaan tuomien muutosten

keskeiset pohdintaa herättäneet asiat varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin linkittyen.

Taulukko 4. Varhaiskasvatuksen resursseihin liittyvät keskeiset teemat

Myönteistä	Kysymyksiä herättävää
Henkilöstön monipuolinen koulutus	Henkilöstön ja lasten jaksaminen
Tiimityö lapsen parhaaksi	Henkilöstön palkkaus
Laadukas varhaiskasvatus	Henkilöstön koulutus
	Henkilöstön eriarvoisuus johtuen erilaisista koulutustaustoista
	Lapsiryhmän koko
	Sijaisia ei saada tai ei palkata, henkilöstö joutuu venymään
	Resurssipuutteiden vuoksi liian vähän aikaa lapsille
	Varhaiskasvatuksen arvostus

Kirjoituksissa painotetaan varhaiskasvatuksen olevan tiimityötä, jossa jokainen koulutuksestaan riippumatta tekee tärkeää työtä. Suomalaista varhaiskasvatusta pidetään niin meillä kuin muissakin maissa laadukkaana ja henkilöstön koulutukseen liittyvät asiat ymmärretään tämän kautta merkityksellisenä. Yliopistollisen koulutuksen suorittaneet lastentarhanopettajat ja ammattikorkeakoulutuksen suorittaneet sosionomit ovat tähän saakka tehneet samaa työtä samalla nimikkeellä. Kummallakin koulutuksella on omat vahvuutensa lapsen kasvun ja kehityksen sekä perheiden kanssa tehtävän yhteistyön näkökulmasta. Henkilöstöä ei saisi asettaa tulevaisuudessa eriarvoiseen asemaan koulutustaustojen perusteella.

”On hyvä, että varhaiskasvatuksen henkilökunnan koulutustason nostamista painotetaan laadun parantamiseksi, mutta sitä ei tulisi tehdä minkään ammattiryhmän koulutustasoa eikä osaamista aliarvioiden. Hyvässä tiimissä työtä tehdään kollegoita kunnioittaen eikä koulutustasoja vastakkain asetellen, sillä sellainen ei rakenna työyhteisön henkeä.” (Helsingin Sanomat 20.7.2017.)

Laadukkaasta varhaiskasvatuksesta ja uusien varhaiskasvatussuunnitelmien perusteiden mukanaan tuomista muutoksista puhuttaessa henkilöstön koulutusta oleellisempaa olisi kirjoitusten mukaan kiinnittää huomiota lapsiryhmien kokoon sekä henkilöstön ja lasten jaksamiseen ja hyvinvointiin. Iso osa varhaiskasvatuksen työntekijöistä kokee, että päiväkodin arki on täynnä kiirettä ja riittämättömyyden tunnetta. Lain mukaan päivähoidon henkilöstö tulisi mitoittaa niin, että alle 3-vuotiaiden ryhmässä olisi 12 kokopäivähoitossa olevaa lasta, jolloin yhtä kasvattajaa kohden olisi enintään 4 lasta ryhmässä. Yli 3-vuotiaiden kohdalla lapsia tulisi olla kasvattajaa kohden enintään 8 lapsiryhmän luvun ollessa 24 kokopäivähoitossa olevaa lasta. Kuitenkaan henkilöstön poissaoloja korvaamaan ei monestikaan sijaisia löydy tai palkata, pätevistä sellaisista puhumattakaan, ja töissä olevat joutuvat venyttämään jaksamistaan ja työpäiväänsä ja paikkaamaan poissaolevia kollegoitaan. Pahimmillaan tämä johtaa siihen, että lapsiryhmässä päivä keskittyy siihen, että perustarpeet saadaan tyydytettyä ja lasten kanssa selvittäään päivästä kunnialla.

”Työntekijöiden kokemus on kaikkialla sama: aikaa lapsille on liian vähän”
(Helsingin Sanomat 5.1.2017).

”Kun olen kolme tuntia yksin kahdenkymmenen lapsen kanssa, kaikki energia menee siihen, että saan lapset pysymään hengissä. Olemaan satuttamatta kaveria, ja kun tämä ei ole tilapäistä vaan viikoittaista.” (Helsingin Sanomat 5.1.2017.)

”Ryhmässä on yleensä aikuisia riittävästi suhteessa lapsilukuun vain ruokailussa ja lepohetkellä. Iltapäivät kahdestaan ovat täynnä vaaratilanteita, kieltoja ja kiirettä.” (Helsingin Sanomat 5.1.2017.)

Varhaiskasvatuksen henkilöstö on työhönsä sitoutunutta ja haluaa tarjota lapsille parhaan mahdollisen päivähoidon. Resurssien riittämättömyys ajaa heidät kuitenkin tilanteeseen, jossa ei yksinkertaisesti pysty tekemään työtään niin hyvin kuin haluaisi. Pedagogiset tavoitteet ja päiväsuunnitelmat joudutaan monesti unohtamaan, kun tavoitteena onkin selvittää päivästä läpi parhaalla mahdollisella

tavalla. Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteita ja varhaiskasvatustilaa uudistaessa tulisi ensi kädessä taata laadukkaan ja pedagogisiin tavoitteisiin vastaavan päivähoiton takaamiseksi riittävät resurssit.

”Lisäksi on tulossa uusi varhaiskasvatussuunnitelma vaatimuksineen, joka toki on ajatukseltaan hieno – lapsilähtöinen ja yksilöllisyyttä korostava. Näillä resursseilla se on kuitenkin pelkkää sanahelinää.” (Helsingin Sanomat 18.12.2016.)

Pahimmillaan kiire ja riittämätön henkilöstöresurssi voi johtaa niin aikuisten kuin lastenkin uupumiseen. Myös tukea tarvitsevien lasten erityistarpeista huolehtiminen voi olla riittämätöntä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pelätään hankaloittavan tilannetta entisestään.

”Äärimmilleen kiristetty toiminta sairastuttaa sekä lapsia että työntekijöitä niin henkisesti kuin fyysisestikin” (Helsingin Sanomat 18.12.2016).

”Millaista varhaiskasvatus on todellisuudessa? Kiireen ja uupumuksen täyttämää selviämistä päivästä toiseen. Päivähoidon henkilökunta on motivoitunut ja välittää aidosti lapsista, mutta työntekijät painivat jatkuvasti riittämättömyyden tunteiden kanssa.” (Helsingin Sanomat 12.3.2017.)

”Sydämeni ovat särkeä lapset, joita tulisi tukea jatkuvasti, jotta he pääsisivät mukaan leikkeihin ja saisivat oikeita kaverisuhteita luotua” (Helsingin Sanomat 5.1.2017).

Resurssien riittämättömyys kohdistuu käytännössä henkilöstöön ja lapsiin. Päiväkotien henkilöstön jaksaminen on ääri rajoilla ja heiltä vaaditaan jatkuvaa venymistä ja joustamista. Lapset ovat syyttömiä resurssiongelmien, mutta joutuvat kohtaamaan näistä johtuvia asioita enemmän ja vähemmän. Tukea tarvitseville ei aina pystytä tarjoamaan niitä tukitoimia, joita hän tarvitsisi. Kiire ja liian vähäinen henkilökunta näkyvät tahtomattakin arkisessa toiminnassa, vaikka sitä ei lapsiin halutakaan kohdistaa.

Suomalainen varhaiskasvatus on pitkään nähty ja tunnustettu lapsen kasvun ja kehityksen merkittävänä tukena. Suomalainen varhaiskasvatus on laadukasta ja sen henkilöstö ammattitaitoista ja työhönsä sitoutunutta. Aineistoni kirjoituksissa tuotiin esiin huoli siitä, että varhaiskasvatus ei kuitenkaan saa sille kuuluvaa arvostusta eikä varhaiskasvatuksen henkilöstölle makseta heidän työnsä vaativuuteen ja tärkeyteen nähden tarpeeksi palkkaa. Vaikka varhaiskasvatusalan palkkaukseen on viime aikoina kiinnitetty kovastikin huomiota ja konkreettisia toimenpiteitäkin tämän eteen on tehty, on huoli siitä, että yhä useampi alalla työskentelevä vaihtaa alaa tai suunnittelee sitä. Uusia, päteviä varhaiskasvattajia on paikoin jo vaikea löytää töihin.

”Palkan pitäisi vastata sitä osaamistasoa, mitä lastentarhanopettajilta vaaditaan. Ei riitä, että lapset selviävät päivästä ehjin nahoin kotiin vaan työ vaatii ennen kaikkea vahvaa pedagogista osaamista. Opetushallitus on kaiken lisäksi juuri uudistanut varhaiskasvatussuunnitelmia ja niihin sisältyy entistä enemmän velvoitteita.” (Helsingin Sanomat 5.3.2017.)

”Lastentarhanopettajista yli 40 prosenttia harkitsee alan vaihtoa. Yleisin syy työnvaihtoon on palkka: yli puolet alan vaihtoa harkitsevista kertoi syyksi tienestien pienuuden.” (Helsingin Sanomat 20.9.2017.)

”Pienenä pidetystä palkasta huolimatta työ koetaan tärkeäksi. Palkan tason katsotaan kuitenkin kuvastavan järjestelmän arvostusta työtä kohtaan.” (Helsingin Sanomat 20.9.2017.)

”Huono palkkaus on johtanut siihen, että alalle on vaikea löytää pätevää henkilökuntaa” (Helsingin Sanomat 5.3.2017).

Varhaiskasvatusalan palkkaus herättää jatkuvaa keskustelua ja alan matalapalkkaisuus suhteessa muihin korkeakoulutettuihin aloihin rinnastetaan alan arvostukseen. Vaikka päivähoito koetaan tärkeänä, ovat alan palkat vielä suhteellisen matalia. Kun matalaksi koetun palkan yhdistää työn vaativuuteen ja jaksamisen ongelmiin, alkavat sitoutuneimmatkin työntekijät pohtia työn mielekkyyttä.

Varhaiskasvatusalan kova arki ja työn vaatimukset sekä työvoimapula ovat olleet viime vuosina kovasti esillä julkisuudessa. Tämä toivottavasti herättää myös poliittisia ja koulutuspoliittisia päätöksiä tekevät henkilöt, jotta ala saisi ansaitsemansa arvostuksen.

”Ongelman ydin on siinä, että lastentarhanopettajia ei mielletä opettajiksi. Varhaiskasvatusta on pidetty hoivana ja sosiaalityönä, jossa pyyhitään nenää ja pylyä, annetaan ruokaa, viedään ulos ja pannaan nukkumaan. ..nyt varhaiskasvatuksen merkitys oppimiselle on noussut keskusteluun ja myös poliitikot ovat kevättalven aikana heränneet siihen.” (Aamulehti 15.9.2017.)

4.5 Osallisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 24) nostetaan esiin lapsen osallisuus ja kuulluksi tuleminen itseään koskevissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa tulee tukea lapsen osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Yksi keskeinen tapa vahvistaa näitä on kohdata ja kuunnella lasta arvostavasti ja osallistaa heidät mukaan ryhmän ja päiväkodin toiminnan suunnittelemiseen. Tämä opettaa lapsille myös sosiaalisia ja vuorovaikutustaitoja sekä yhteisesti sovittujen asioiden merkitystä. Päivähoidon henkilöstön vastuulla on pitää huoli siitä, että jokainen lapsi osallistuu ja tulee kuulluksi. Myös Lapsen oikeuksien sopimuksessa (asetus 60/1991) korostetaan lapsen oikeutta tulla kuulluksi itseään koskevissa asioissa.

Turjan (2012, 43-52) mukaan pedagogiikka on vahvistunut varhaiskasvatuksessa vuosien mittaan ja nostanut lapset entistä vahvemmin aktiivisiksi ja aloitteellisiksi toimijoiksi. Tämä näkemys on myös kirjattu keskeisiin varhaiskasvatusta ohjaaviin asiakirjoihin. Koska osallisuus liittyy vahvasti yhteisöllisyyteen, on varhaiskasvatuksellinen keskustelu siirtynyt viime vuosina yksilöllisyydestä kohti ryhmän jäsenyyttä ja siinä toimimista yhdessä muiden kanssa. Osallisuuden mahdollistamisen myötä lapset kehittää osaamistaan ja näyttää omia taitojaan yhteisössä.

Taulukkoon 5 on koottu kirjoituksista esiin nousseet, varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen osallisuuteen mukanaan tuomien muutosten keskeiset pohdintaa herättäneet asiat varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin linkittyen.

Taulukko 5. Osallisuuteen liittyvät keskeiset teemat

Myönteistä	Kysymyksiä herättävää
Lapsen osallisuus ja kuulluksi tuleminen vahvistuu	Lapsiryhmän koon vaikutus osallisuuteen
Kaikki lapset osaksi ryhmää	Pienryhmätoiminnan toteuttaminen
Lapset pääsevät vaikuttamaan päiväkodin toimintaan	Tuen tarpeiden huomioiminen
Osallistumisen, vaikuttamisen ja vuorovaikutustaidot vahvistuvat	

Aineistoni kirjoituksissa nähtiin myös lapsen osallisuus tärkeänä asiana. Yhtenä suurimpana uudistuksen mukanaan tuomana asiana lasten näkökulmasta pidettiin juuri heidän osallisuutensa lisääntymistä.

”Lasten osuus toiminnassa kasvaa” (Aamulehti 8.10.2016).

”Lapset oppivat vuorovaikutuksessa toistensa ja aikuisten kanssa, eli lapset voivat yhtä hyvin oppia asioita toisiltaan. Lasta todellakin kuunnellaan paljon enemmän kuin vaikkapa vielä kymmenen vuotta sitten.” (Aamulehti 8.10.2016.)

”Sekä lapset että vanhemmat pääsevät osallistumaan varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja toteutuksen arviointiin” (Helsingin Sanomat 17.5.2017).

Lasten osallisuuden nouseminen yhdeksi keskeiseksi päiväkodin toimintaa ohjaavaksi asiaksi on todella hieno asia. Sillä varmistetaan, että jokainen lapsi tulee kuulluksi ja nähdyksi ja kokee olevansa osa ryhmää. Lapset saavat tätä kautta tärkeitä yhteisöllisyyden, yhteisöön kuulumisen ja osana ryhmää toimimisen taitoja ja oppivat, että heidän mielipiteensä ovat tärkeitä ja heillä on oikeus tulla kuulluksi itseään koskevissa asioissa.

Osallisuuteen liittyen kirjoituksissa pohdittiin myös päivähoitoryhmien ryhmäko-koa sekä mahdollisten tuen tarpeiden huomiointia. Pienryhmätoimintaa on harjoitettu päiväkodeissa jo vuosia, mutta varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistus kannustaa panostamaan pienryhmätoimintaan entistä enemmän.

”Normin mukainen jokaisen huomioiminen onnistuu parhaiten pienemmissä lapsiryhmissä, joiden muodostamisessa on huomioitu lasten ja perheiden erilaiset tarpeet. Lapsi on arvokas ja merkityksellinen juuri tänään.” (Aamu-lehti 4.4.2017.)

”Olennaista tuen onnistumisessa on lapsen osallisuuden toteutuminen. Tällöin lapsi osallistuu ja vaikuttaa kaikkeen ryhmän toimintaan. Hän kokee kuuluvansa siihen, olevansa yhdenvertainen ja pääsevänsä osallistumaan sosiaalisiin suhteisiin yhtäläisesti muiden lasten kanssa.” (Helsingin Sanomat 12.3.2017.)

Jotta normin mukainen, jokaisen lapsen osallisuuden vahvistuminen todella toteutuu päiväkodin arjessa muutoinkin kuin lapsen varhaiskasvatussuunnitelmien kautta, asettaa se myös resursseihin liittyviä tarpeita. Päiväkodeissa tulee olla mahdollisuus toteuttaa pienryhmätoimintaa ja muutoinkin riittävien henkilöstöressurssien avulla tuetaan lasten osallisuutta. Jokaisen lapsen tulee saada tuntee tulleensa kohdatuksi ja kuulluksi joka päivä niin aikuisten kuin ikätovereidenkin taholta.

4.6 Seksuaalikasvatus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 23) mainitaan myös seksuaalikasvatus. Perusteissa painotetaan, että itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Päivähoidon toiminnassa on huomioitava myös lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyvien taitojen edistäminen. Lasten kanssa käydään läpi erilaisia hyvinvointiin liittyviä asioita sekä harjoitellaan tunteiden ilmaisua ja säätelyä ja vahvistetaan lasten tunnetaitoja. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Taulukkoon 6 on koottu kirjoituksista esiin nousseet, varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen päiväkotien seksuaalikasvatukseen mukanaan tuomien muutosten keskeiset pohdintaa herättäneet asiat varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin linkittyen.

Taulukko 6. Seksuaalikasvatukseen liittyvät keskeiset teemat

Myönteistä	Kysymyksiä herättävää
Edistetään hyvinvointiin ja turvallisuuden liittyviä asioita	Velvoittava
Vahvistetaan tunnetaitoja	Miten asiasta puhutaan
Kehonkuva ja itsetuntemus rakentuu	

Turvataidot ja seksuaalikasvatus nousivat esiin myös joissakin varhaiskasvatussuunnitelmauudistukseen liittyvissä kirjoituksissa. Päiväkodeissa hämmennystä aiheuttavan seksuaalikasvatus –termin sijasta voidaan puhua kehontunnekasvatuksesta.

”Opetushallituksen varhaiskasvatussuunnitelmassa oleva seksuaalikasvatus velvoittaa kaikkia kuntia” (Helsingin Sanomat 7.9.2017).

”Pienten lasten seksuaalisen kasvun tukeminen on meillä monin paikoin tabu, josta ei haluta edes puhua. Päiväkodeissa pitää puhua seksuaalisuudesta... Kyse on turvataidoista, joita liian monella nuorella ei ole.” (Helsingin Sanomat 7.9.2017.)

”Kuitenkin sekä varhaiskasvatuksessa että kodeissa pitäisi opettaa seksuaalisuuden perusperiaatteet. Niitä ovat se, että omassa kehossa on nimi jokaiselle ruumiinosalle ja se, että pelottavassa tilanteessa pitää sanoa ei ja poistua paikalta.” (Helsingin Sanomat 30.4.2016.)

Päiväkodeissa ollaan uuden äärellä nyt kun varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittavat toteuttamaan seksuaalikasvatusta. Tätä osa-aluetta ei voida sivuuttaa, vaan päiväkodeissa on huolehdittava myös seksuaalikasvatuksesta osana pedagogista toimintaa. Hämmennystä aiheuttanee itse termi seksuaali-

kasvatus, eihän seksuaalisuutta, saati siitä puhumista ole mielletty varhaiskasvatukseen kuuluvaksi osa-alueeksi. Kun tarkastellaan mitä kaikkea seksuaalikasvatuksen tulisi pitää sisällään, ollaankin varsin tärkeiden asioiden äärellä. Lapsi saa seksuaalikasvatuksen kautta tukea itsetuntemuksensa ja kehontuntemuksensa rakentumisen tueksi. Hän myös oppii ennen kaikkea tärkeitä hyvinvointiin ja turvallisuuteen sekä oman ja toisen kehon kunnioittamiseen liittyviä asioita.

Seksuaalikasvatus nähdäänkin tervetulleena lisänä varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Ennen kaikkea kyse on terveen kehonkuvan ja itsetuntemuksen rakentumisesta pienestä lähtien, jota voidaan tukea luontevasti varhaiskasvatuksen arjessa tekemättä siitä liian isoa numeroa ja tarjoamalla näin lapsille tärkeitä eväitä tulevaisuutta varten.

”Seksuaalikasvatus – kehotunne- ja turvataitokasvatus – on osa lapsen terveen kasvun ja kehityksen tukea. Perusteet sisältävät useita sen elementtejä, kuten oman ja toisten kehon kunnioittaminen. Kun lapsen kehotunnekehitystä tuetaan, hän oppii toimimaan niin, että myönteinen kehonkuva, itsetunto ja hyvinvointi paranevat. Lapsi oppii arvostamaan sitä, miltä asiat itsestä tai toisesta tuntuvat. Nämä ovat tärkeitä taitoja myöhempää elämää varten. Kehotunne- ja turvataitokasvatus luovat edellytyksiä maailmalle, jossa lapset ja nuoret kasvavat tasapainoisiksi aikuisiksi ja jossa seksuaalista häirintää, väkivaltaa ja kiusaamista on helpompi torjua.” (Helsingin Sanomat 28.12.2017.)

4.7 Yhdenvertaiset mahdollisuudet

Hujala ym. (2007, 155) toteavat, että monissa varhaiskasvatuksen laatua koskevissa tutkimuksissa on vahvistettu laadukkaalla varhaiskasvatuksella olevan kauaskantoisia ja merkittäviä vaikutuksia lapsen pärjäämiseen koulupolullaan. Suomalaisen yhteiskunnan yhtenä tärkeimpänä lapsipolitiikan panostuksena voidaan pitää varhaiskasvatusta, johon kaikilla lapsilla on subjektiivinen oikeus. Riippumatta erilaisista tausta- tai ympäristötekijöistä, saavat lapset päivähoiton kautta tasavertaisia edellytyksiä kasvaa ja oppia.

Taulukkoon 7 on koottu kirjoituksista esiin nousseet, varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin liittyvät keskeiset teemat.

Taulukko 7. Yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin liittyvät keskeiset teemat

Myönteistä	Kysymyksiä herättävää
Kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytysten tukeminen	Varhaiskasvatukseen kohdistuneiden säästöjen ja leikkausten vaikutus
Eväitä tulevaan elämään	Lasten eriarvoisuus asuinpaikan ja vanhempien työtilanteen mukaan
Tasoittaa lasten taustoista johtuvia eroja	
Tukee lasten ja perheiden integroitumista yhteiskuntaan	
Hoiva ja huolenpito	

Aineistoni kirjoituksissa korostettiin varhaiskasvatuksen merkitystä lapsen elämänlaadulle ja tulevaisuudelle. Monet kehitykselle keskeiset tiedot ja taidot opitaan ennen kouluikää. Varhaislapsuus on merkittävä vaihe yksilön elämässä, jonka aikana opitaan paljon ja luodaan edellytyksiä elinikäiselle oppimiselle.

”Varhaiskasvatus tutkitusti tasoittaa lasten taustoista johtuvia eroja, antaa tasa-arvoiset lähtökohdat koulutielle ja koko elämää varten sekä tukee eri kielikulttuureista tulevien lasten ja perheiden integroitumista yhteiskuntaan. Laadukkaalla varhaiskasvatuksella on myönteisiä vaikutuksia sekä yksilölle että yhteiskunnalle. Kannattaa panostaa myös yhteiskuntamme kaikkein pienimpiin kuntalaisiin.” (Aamulehti 4.4.2017.)

”Tutkimuksissa on todettu, että osallistuminen varhaiskasvatukseen on tärkeää lapsen elämänlaadulle sekä lapsen lyhyen ja pitkän aikavälin sosiaaliselle ja kognitiiviselle kehitykselle. Sillä on todettu olevan vaikutusta myös lapsen positiiviselle asenteelle oppimista kohtaan. Lisäksi se helpottaa lapsen koulupolkua.” (Aamulehti 4.9.2017.)

Varhaiskasvatuksella on varsin merkityksellinen asema lasten tulevaisuuden tasa-arvoisten lähtökohtien luomisessa. Osallistuminen varhaiskasvatukseen takaa kaikille lapsille taustoista riippumatta sellaista tukea kasvuun, kehitykseen ja

oppimiseen mitä lapsella ei välttämättä muutoin olisi saatavilla varhaiskasvatuksen ulkopuolelle. Varhaiskasvatus edistää tasavertaisia lähtökohtia lasten tulevalle opinpolulle sekä auttaa lapsia ja perheitä integroitumaan vahvemmin osaksi yhteiskuntaa. Parhaimmillaan tällä voidaan ennaltaehkäistä niin lapsen kuin perheenkin syrjäytymistä, kun kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä tuetaan pienestä pitäen. Myös vanhemmat saavat tukea omaan vanhemmuuteensa.

Varhaiskasvatuksen asiantuntijat ovat avainasemassa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa ja tasavertaisten mahdollisuuksien luomisessa. Myöskään lapsen hyvinvoinnin tukemista ja hoivatarpeiden huomioimista ei tule unohtaa. Varhaiskasvatuksessa nämäkin asiat huomioidaan ja lapselle tarjotaan syliä ja hoivaa.

”Varhaiskasvatuksessa nivoutuvat kolme peruspalikkaa lapsen arkeen: kasvatus, opetus ja hoiva. Me varhaiskasvatuksen korkealle koulutetut työntekijät teemme parhaamme taataksemme jokaiselle lapselle juuri sen, minkä hän kehittyäkseen eniten tarvitsee.” (Helsingin Sanomat 5.3.2017.)

”Laadukkaassa varhaiskasvatuksessa lapsi saa harjoitella uusia taitoja, oppia uusia asioita, tulla kuulluksi ja ymmärretyksi sekä saada tukea ja tasavertaista kohtelua. Hoiva ja huolenpito ovat oppimisen ohella tärkeitä asioita varhaiskasvatuksessa” (Aamulehti 4.9.2017.)

”Pienten lasten pedagogiikassa turvalliset ihmissuhteet, syli, lämpö, rakkaus, yhdessä ihmetteleminen, ilo ja auttaen eteneminen ovat avainasemassa” (Helsingin Sanomat 5.3.2017).

Päiväkodissa täyttyvät monen lapsen perustarpeista. Hän saa niin ravintoa, hoivaa, kasvun ja kehityksen tukea kuin oppii monenlaisia taitoja, jotka kantavat eteenpäin elämässä. Lapsi saa kokea olevansa osa ryhmää ja opetella sosiaalisia taitoja sekä tulee huomioiduksi omana itsenään. Paitsi pedagogiset tavoitteet ja toimet, myös syli ja hoiva ovat tärkeä osa päivähoitoa.

Myös varhaiskasvatukseen kohdistuneet säästöt ja leikkaukset nousivat esiin ja niiden nähtiin heikentävän oleellisesti lasten tasavertaisia mahdollisuuksia laadukkaaseen varhaiskasvatukseen.

”Lausuntokierroksella olevissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tunnustetaan varhaiskasvatuksen suuri merkitys lapsen hyvinvoinnille ja kehitykselle. Valitettavaa, että viimeaikaiset varhaiskasvatukseen kohdistuneet heikennykset uhkaavat lasten yhdenvertaista oikeutta varhaiskasvatukseen ja eriarvoistavat lapsia asuinpaikan ja vanhempien työtilanteen mukaan.” (Aamulehti 9.9.2016.)

4.8 Suosituksesta velvoittaviksi ja osaksi koulujärjestelmää

Aineistoni kirjoituksissa huomiota sai myös yksi keskeisimmistä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistuksen mukaan tuomasta muutoksesta eli varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden muuttuminen päivähoidon järjestäjiä velvoittavaksi normiksi. Aiemmin varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat olleet suositus. Elokuusta 2017 lähtien varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat kansallinen normi. Varhaiskasvatus linkittyy myös aiempaa vahvemmin osaksi suomalaista koulujärjestelmää. Perusteita laadittaessa on huomioitu perusopetuksen opetussuunnitelman uudistus ja siinä on samoja keskeisiä elementtejä kuten laaja-alainen osaaminen. (Opetushallitus 2017 & 2018.)

Taulukkoon 8 on koottu kirjoituksista esiin nousseita keskeisiä teemoja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden muuttumisesta suosituksesta velvoittaviksi sekä sen linkittymiseen entistä vahvemmin osaksi koulutusjärjestelmää.

Taulukko 8. Suosituksesta velvoittaviksi ja osaksi koulutusjärjestelmää

Myönteistä	Kysymyksiä herättävää
Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat kansallinen normi	Muutos on suuri lähinnä henkilöstön näkökulmasta
Osaksi koulutuksellista jatkumoa → lapsen opinpolun perusta	Toimintakulttuuri muuttuu, oppiminen osaksi kaikkea toimintaa
Toimintakulttuuri muuttuu, oppiminen osaksi kaikkea toimintaa	

Kirjoituksissa pohdittiin muun muassa mitä muutoksia varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden muuttuminen velvoittaviksi tuo mukanaan päiväkotien arkeen. Muutos on suuri lähinnä päiväkotien henkilöstön näkökulmasta. Lapsilta muutos ei vaadi mitään eikä heille edelleenkään aseteta minkäänlaisia tavoitteita. Lasten osallisuus päiväkodin toiminnassa ja sen suunnittelussa vahvistuu entisestään. Tämä tulee myös päiväkotien henkilöstön huomioida toiminnassaan

”Päiväkodin lastenhoitajille ja lastentarhanopettajille muutos voi olla suuri, kun lasten omat kysymykset ja ajattelu korostuvat” (Aamulehti 8.10.2016).

”Päivät ovat täynnä, kun kaikki hetket ja tilanteet ovat oppimista varten. Kun ennen pidettiin toimintatuokioita, nyt jopa pukeutuminen ulkovaatteisiin tai ruokailu käytetään hyväksi ja opetellaan esimerkiksi käsitteitä.” (Aamulehti 8.10.2016.)

Päivähoidon henkilöstön näkökulmasta varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistus tuo mukanaan uudenlaisia edellytyksiä arkiseen toimintaan. Enää oppiminen ei tapahdu vain tiettyjen hetkien ja toimien kautta vaan oppiminen osa kaikkea päiväkodin toimintaa. Osa tästä tapahtuu varsin luonnollisesti, esimerkiksi ruokailutilanteessa opitaan tilanteeseen liittyviä toimintatapoja ilman että ruokailusta tarvitsee muodostaa varsinainen oppimistilanne. Toiminnassa tulee huomioida myös lasten toiveet ja ajatukset, enää ei voi toimia vain puhtaasti aikuisten suunnitelmien ja ideoiden pohjalta. Tämä varmasti rikastaa ja monipuolistaa päiväkotien arkea.

Useissa kirjoituksissa tuotiin esiin, että päiväkotien toimintakulttuuri muuttuu uusien varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden myötä.

”Kyse on toimintakulttuurin muutoksesta. Nykymaailmassa ja varhaiskasvatuksessa yhdessä tekeminen, kielen kehityksen merkitys ja lapsen yksilöllisen kehityksen huomioon ottaminen korostuvat.” (Aamulehti 4.8.2017.)

”Tavoitteena on herättää keskustelua kunkin päiväkodin sisällä siitä, millaisia asioita toiminnassa kannattaisi muuttaa. Monestihan toimintakulttuuri on sitä, että meillä on aina tehty näin.” (Aamulehti 8.10.2016.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistuksen mukanaan tuomat muutokset edellyttävät muutoksia päiväkotien toimintakulttuureihin. Tämä tulisikin nähdä mahdollisuutena päivittää toimintatapoja ja ajattelumalleja ja tätä kautta lähteä uudistamaan päiväkodin toimintakulttuuria uudistuksen viitoittamaan suuntaan. Keskiössä on kuitenkin niin tärkeitä asioita, että yhteinen pohdinta toimintatapoihin liittyen palkinnee arjen työssä.

Kirjoituksissa huomioitiin myös varhaiskasvatuksen entistä vahvempi kiinnittyminen osaksi perusopetusta ja sen opetussuunnitelmaa sekä oppivelvollisuutta. Tämä nähtiin hyvänä asiana, mikä takaa kaikille lapsille tasapuolisia mahdollisuuksia myöhemmällä opinpolullaan.

”Varhaiskasvatus ja esiopetus ovat lapsen opintopolun kivijalka” (Helsingin Sanomat 10.2.2017).

”Tärkeimpänä osana näen kasvatuksellisen ja opetuksellisen näkökulman korostumisen. Historiallisesti varhaiskasvatuksessa on ollut kyse hoivaamisesta, mutta nyt varhaiskasvatussuunnitelmissa käytetään monessa kohtaa sanaa ”opitaan”. Oppimisen punainen lanka kulkee nyt varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ja lukio-opetukseenkin asti.” (Aamulehti 4.8.2017.)

”Perusopetuslakia muutettiin vuonna 2014 niin, että lapsen on oppivelvollisuuden alkamista edeltävän vuonna osallistuttava vuoden kestävään esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Faktisesti kyseessä on siis oppivelvollisuuden pidennys 6-vuotiaille. Varhaiskasvatuksesta onkin tullut osa koulutus- ja kasvatustajärjestelmää, osa koulutuksellista jatkumoa. Tämä näkyy erityisesti siinä, että varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat nyt normi siinä missä opetussuunnitelman perusteetkin.” (Aamulehti 8.11.2017.)

Varhaiskasvatuksesta alkava koulutuksellinen jatkumo on erittäin hyvä asia lasten tasapuolisten mahdollisuuksien turvaamiseksi niin koulupolun alussa kuin myöhemminkin elämässä. Kun varhaiskasvatus on osa koulutusjärjestelmää, pääsee lapsi jo varhaisessa vaiheessa osaksi tätä ja parhaat mahdolliset eväät myöhempää oppimista, kasvua ja kehitystä varten. Osallistuminen varhaiskasvatukseen tasaa lasten taustoista johtuvia eroja ja yhdenvertaistaa lähtökohtia koulupolulla pärjäämiselle ja sillä etenemiselle.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

5.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tarkastella mitä asioita nousi esiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistamiseen liittyen julkisessa keskustelussa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistaminen on varsin keskeinen asia niin varhaiskasvatuksen toteuttajien kuin sen asiakkaidenkin näkökulmasta. Se linjaa keskeiset, varhaiskasvatukseen perustuvat tavoitteet ja raamit sille käytännön varhaiskasvatukselle jota kuntien ja päiväkotien on toteutettava. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden muutosta valmisteltaessa ja ennen niiden voimaan tuloa keskeisinä uudistuksen teemoina nostettiin esiin se, että ensimmäistä kertaa valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat velvoittavat. Tämä nousi esiin myös opinnäytetyöni aineistosta tärkeänä teemana, mutta ei suinkaan niin merkittävänä kuin etukäteen olisi voinut odottaa. Aineistoni sanomalehtikirjoituksissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden muutos suosituksesta velvoittavaksi nähtiin lähinnä tervetulleena astinlautana päiväkotien toimintakulttuurien muutokselle. Enää ei voida varhaiskasvatusta toteuttaa periaatteella ”näin on aina ennenkin tehty”, vaan päiväkodin henkilöstön on sitouduttava toteuttamaan varhaiskasvatusta valtakunnallisten perusteiden viitoittamana. Tämä velvoittaa myös kuntia päivähoidon järjestäjänä huolehtimaan siitä, että päiväkoedeissa toimitaan valtakunnallisen ja sen perusteella laaditun kuntakohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaan. Ehkä hieman yllättäen aineistostani ei nousut esiin johdon merkitystä uudistuksessa. Olisi voinut olettaa, että päiväkodin johtajien rooli olisi noussut esiin keskeisinä muutoksen toimeenpanijoina ja etenkin sen jalkauttamisessa päiväkotien arkeen.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden keskeisinä sisällöllisinä asioina opinnäytetyössäni nousivat esiin katsomuskasvatus, lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, osallisuus ja seksuaalikasvatus. Katsomuskasvatus herätti paljon keskustelua etenkin varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen alkuaikoina, sillä sen tulokittiin rajaavan kokonaan uskonnollisiin asioihin liittyvän toiminnan päivähoitossa. Äärimmillään asiaa tulkittiin niin, ettei jatkossa päiväkotien ja seurakuntien yhteistyötä voitaisi jatkaa missään muodossa. Katsomuskasvatuksen herättä-

mään polemiikkiin havahduttiin myös Opetushallituksessa, joka laati asiaan liittyen selventävän ohjeistuksen. Käytännössä katsomuskasvatus laajentaa varhaiskasvatuksen aiempaa uskontokasvatusta tuomalla eri katsomukset ja uskonnottomuuden tunnistamisen ja tunnustamisen osaksi päiväkotien maailmaa. Seksuaalikasvatuksen osalta keskustelussa korostui se, että ensimmäistä kertaa kehontunnekasvatukseen liittyvät asiat on mainittu varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Seksuaalikasvatus on ehkä terminä liian jyrkkä ja rajaava pienten lasten kasvatukseen liittyvässä puheessa. Käytännössähän kehontunnekasvatuksella tarkoitetaan muun muassa itsestä huolehtimiseen, hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä taitoja.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja sen tekeminen nähtiin opinnäytetyöni aineistossa paitsi yhtenä keinona mahdollistaa ja lisätä lapsen osallisuutta myös vahvasti henkilöstön vastuun jakoon liittyvänä asiana. Jo ennen uudistuksen voimaan tuloa enemmistö päiväkodeista on tehnyt lapsille yhdessä huoltajien kanssa lapsen oman varhaiskasvatussuunnitelman. Käytäntöjä lienee ollut monenlaisia ja uudistuksen myötä puhuttikin, kenen vastuulla lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tekeminen jatkossa on ja miten lasten omat suunnitelmat huomioidaan käytännössä. Uudistuksen myötä linjattiin, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta vastuussa on pedagogisen koulutuksen saanut lastentarhanopettaja. Tämä ei suinkaan tarkoita sitä, että muu henkilöstö jää suunnitelmien tekemisen ulkopuolelle. Jatkossakin heidän asiantuntemuksensa huomioidaan ja laadukkaan kokonaisuuden kannalta olisikin parasta, että lapsiryhmän henkilöstö kävisi yhdessä läpi ennen ja jälkeen lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tekemisen kunkin suunnitelman kannalta keskeiset asiat. Näin esimerkiksi lastenhoitajien tuntemus ja havainnot lapsesta tulee huomioiduksi. Tärkeää on myös, että suunnitelmiin kirjatut asiat oikeasti otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnassa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on nimenomaan pedagoginen suunnitelma jokaisen lapsen huomioimiseksi yksilönä lapsiryhmän toiminnassa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman säännöllinen arviointi ei juuri noussut esiin aineistossani. Ilahduttavaa oli, että lasten osallisuus nousi keskusteluun paitsi osallistumisena oman varhaiskasvatussuunnitelmansa tekemiseen myös muutoin päivähoiton toiminnassa. Lapsella on jo moniin poliittisiin linjauksiinkin liittyen lähtökohteisesti oikeus tulla kuulluksi itseään koskevissa asioissa ja on hienoa, että tämä

on nyt myös kirjattu varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaavaan kansalliseen normiin.

Ennen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden voimaan tuloa puhuttiin myös siitä, kuinka niissä on huomioitu varhaiskasvatukseen liittyvän tutkimuksen viimeaikaisia tuloksia. Tällä varmistetaan se, että uudet varhaiskasvatussuunnitelmat vastaavat muuttuvan yhteiskunnan ja maailman mukanaan tuomiin haasteisiin. Tätä kautta myös varhaiskasvatuksen henkilöstö saa uudenlaista tietoa ja menetelmiä työhönsä. Tämä omasta mielestäni melko merkittävä asia varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistuksen taustalla ei noussut yksittäistä kirjoitusta enempää esiin aineistostani. Mielestäni on merkittävää suomalaisen varhaiskasvatuksen kehittämisen ja laadukkaan jatkumon kannalta, että alaan liittyvää tutkimusta todella hyödynnetään paitsi käytännön tasolla, myös varhaiskasvatusta ohjaavia asiakirjoja laadittaessa ja linjauksia tehtäessä.

Uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet liittävät varhaiskasvatuksen entistä vahvemmin osaksi koulujärjestelmää. Pedagogiikka painottuu perusteissa entistä vahvemmin ja nostettiin uudistusta esiin tuovissa asiakirjoissa varsin keskeiseen asemaan. Aineistossani tämä ei kuitenkaan näkynyt yksittäisiä kirjoituksia lukuun ottamatta. Myöskään varhaiskasvatuksen perusopetuksen opetussuunnitelmaan kytkevä laaja-alainen osaaminen ei noussut esiin vastoin omia ennakko-oletuksiani. Opetushallituksen (2018) mukaan laaja-alainen osaaminen on muassa monilukutaitoa, itsestä huolehtimista ja muita tärkeitä arjessa tarvittavia taitoja kuten sosiaalisia taitoja. Hyvä varhaiskasvatus tarjoaa perustan näiden taitojen kehittämiseksi. Laaja-alainen osaaminen osana varhaiskasvatusta ei kuitenkaan näyttäytynyt uudistuksen keskeisenä asiana opinnäytetyöni aineiston perusteella. Huomionarvoista on, että virallisten toimintaa ohjaavien perusteiden mukaan varhaiskasvatus ei enää näyttäydy pelkkänä päivähoitona vaan tavoitteellisena laaja-alaista toimintana, joka tukee ja edistää lapsen kasvua ja kehitystä. Tämä vahvistaa osaltaan varhaiskasvatuksen asemaa osana koulutusjärjestelmäämme ja nostaa esiin entistä vankemmin varhaiskasvatuksen tärkeyden lasten tasavertaisten mahdollisuuksien näkökulmasta. Tämä voitaneen nähdä myös sysäyksenä varhaiskasvatuksen arvostuksen kohoamiselle ansaitulle tasolle.

Opinnäytetyötä aloittaessani pohdin rajaamista tutkimuksellisen osion rajaamista ja aineiston riittävyttä vastaamaan asettamiini tutkimusongelmiin. Valitsin aineistoni lähteiksi kaksi laajalevikkisintä sanomalehteä. Ne tarjosivat aineistooni sekä varsinaisia lehtiartikkeleita että mielipidekirjoituksia. Opinnäytetyöprosessin etenemisen myötä työni raamit rajautuivat ja koin aineistoni olevan riittävän kattava vastaamaan opinnäytetyöni kannalta olennaisiin kysymyksiin. Esiin nousi mielenkiintoisia kirjoituksia, jotka avasivat erilaisia näkökantoja monipuolisesti varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistukseen liittyen. Huomattava enemmistö kirjoittajista oli joko toimittajia tai kasvatustieteen ammattilaisia, joten tässäkin mielessä aineistoni voi pitää laadukkaana ja varhaiskasvatuksen kentän toimijoiden ajatuksia peilaavana.

5.2 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija joutuu koko tutkimusprosessin ajan miettimään tekemiään valintoja ja ratkaisuja sekä arvioimaan ja ottamaan kantaa tutkimuksensa luotettavuuteen. Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa arvioidaan koko tutkimusprosessia, ja tarkastelun keskiössä voi olla kolme eri osa-aluetta. Uskottavuus tarkoittaa sitä, että tutkijan tekemät käsitteellistykset vastaavat tutkimusaineistossa esiintyviä käsityksiä. Tutkijan omat ennako-oletukset tutkittavasta ilmiöstä vaikuttavat aina jossain määrin tutkimukseen ja näiden huomioiminen tuo tutkimukseen varmuutta. Aiempien tutkimusten tulokset ja niiden esiin nostaminen tuovat tutkijan tulkinnoille vahvistusta. (Eskola ja Suoranta 1998, 208-212.)

Olen pyrkinyt kuvaamaan tarkasti opinnäytetyöprosessini kulun ja sen olennaiset metodologiset valinnat ja aineiston keräämisen. Näin periaatteessa kuka tahansa voisi toistaa tutkimusosion, mikä lisää tutkimuksen luotettavuutta. Aineiston analyysin osalta olen nostanut esiin usein toistuvia ja selkeästi tiettyyn teemaan keskittyviä kirjoituksia ja vahvistanut päätelmiäni sitaateilla. Näin olen varmistanut analyysin arvioitavuutta ja pois sulkenut pelkästään omiin johtopäätöksiini perustuvaa analyysiä.

Yksi keskeinen luotettavuuden kriteeri on myös se, saadaanko tutkimusongelmiin vastaus. Mielestäni onnistuin saamaan tutkimusongelmiini vastaukset keräämälläni ja analysoimallani aineistolla. Tuomi ja Sarajärvi (2013, 85) toteavatkin, että laadullisessa tutkimuksessa keskeistä on pyrkiä kuvaamaan jotain ilmiötä ja antamaan sille teoreettisesti mielekäs tulkinta.

Laadullisessa tutkimuksessa kohdataan Kanasen (2008, 34-37) mukaan usein kysymys siitä, milloin aineisto on riittävä eli tuottaa luotettavan vastauksen tutkimusongelmiin. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston laatu on kuitenkin määrää oleellisempi. Tutkimusaineiston voidaan katsoa olevan riittävä, kun uudet aineistotapaukset eivät enää vaikuta tulkintaan sitä muuttavasti. Saturaatio saavutetaan, kun uusi aineistotapaus ei tuo enää uutta tietoa tutkittavaan ilmiöön. Aineistonkeruuvaiheessa tein hakuja aineistonani olevista sanomalehdistä erilaisilla tutkimusongelmiini liittyvillä hakusanoilla, kunnes huomasin neljän keskeisen hakusanan tuottaneen riittävästi aineistoa. Tässä vaiheessa uudet hakusanat eivät enää tuottaneet uusia kirjoituksia vaan huomasin samojen kirjoitusten toistuvan hakusanan muuntelusta huolimatta.

5.3 Pohdinta

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tarkastella uuteen varhaiskasvatussuunnitelmaan liittyvää keskustelua kahdessa Suomen levikiltään suurimmassa sanomalehdessä, Helsingin Sanomissa ja Aamulehdessä. Opinnäytetyötäni suunnitellesani ja aineiston keruuta valmistellessani mietin, otanko mukaan aineistooni vain varsinaiset sanomalehtikirjoitukset vai myös aiheeseen liittyvät lukijoiden mielipide- ja yleisönosastokirjoitukset. Päädyin ottamaan mukaan kaikki aiheeseeni liittyvät kirjoitukset, jotta saisin monipuolisesti kuuluviin eri tahojen näkemykset asiasta. Aineistoa kertyikin varsin kattavasti ja koin, että aineistoon liittyvät valintani tuottivat riittävästi tietoa tutkimusongelmiin vastaamiseksi.

Opinnäytetyöni keskeisen teoriaperustan muodostavat Varhaiskasvatuslaki (2015 ja 2018) sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Lisätietoa tarjosivat myös uuteen varhaiskasvatussuunnitelmaan liittyvän kehittämistyön asia-

kirjat, tiedotteet ja muut prosessin keskeisiä asioita esiin tuovat lähteet sekä muutamamat varhaiskasvatukseen liittyvät, asiantuntijoiden kirjoittamat kirjat. Opinnäytetyöprosessin kuluessa pohdin, onko teoriaperustani riittävän kattava. Prosessin edetessä huomasin, että nämä ovat juuri ne keskeiset asiakirjat, joiden perusteella opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys muodostui. Pystyin myös peilamaan opinnäytetyöni tuloksia teoriaperustaan kattavasti.

Opinnäytetyöni metodologiset valinnat sopivat hyvin opinnäytetyöni luonteeseen ja tutkimusongelmiin vastaamiseksi. Opinnäytetyön prosessin alkuvaiheessa pohdin myös teemahaastattelua tai kyselyä aineiston keruumenetelmäksi. Haastattelut olisivat kuitenkin tarjonneet varsin suppean näkemyksen aiheeseen, sillä tavoitteenani oli kuitenkin muodostaa käsitys siitä, mitkä olivat keskeisiä keskustelun teemoja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistukseen liittyen. Kyselyn avulla olisi voinut saada kattavamman otoksen vastauksia, mutta se taas olisi ohjannut opinnäytetyötäni kvantitatiiviseen suuntaan ja omat ennakkokäsitykseni olisivat voineet ohjata tutkimuksen suuntaan liiaksi. Katsaus sanomalehtikirjoituksiin toi esiin konkreettisesti sen, mitä aiheen tiimoilta on lehdissä kirjoitettu. Opinnäytetyöni aineistoksi muodostuikin varsin kattava ja monipuolinen koelma kirjoituksia, joka tarjosi itselleni mielenkiintoisia näkökulmia opinnäytetyöni teemaan liittyen.

Opinnäytetyöni aihe nousi esiin omista havainnoistani ja mielenkiinnon kohteistani. Perusopetuksen opetussuunnitelma uudistettiin vuonna 2014 ja tämä uudistus oli varsin näkyvästi esillä mediassa. Varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen osalta kokemukseni oli, ettei uutisointi ja keskustelu aiheen ympärillä ollut niin näkyvää. Opinnäytetyöni aineiston perusteella voi todeta, että keskustelua sanomalehdissä on kyllä käyty, mutta ehkä enemmistö keskustelusta on esiintynyt mielipide- ja yleisönosastokirjoituksissa. Laajempi otanta useista eri lähteistä voisi tarjota tähän kattavamman vastauksen.

Kaiken kaikkiaan opinnäytetyöprosessi oli antoisa ja mielenkiintoinen kokemus. Koin saavuttavani opinnäytetyölle asettamat tavoitteet ja löytäväni vastaukset tutkimusongelmiini. Opinnäytetyöni tarjoaa mielenkiintoisen katsauksen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistukseen liittyvään keskusteluun ja nostaa esiin uudistuksen keskeisiä, eri tahoja ja asiantuntijoita mietityttävät teemat.

Nyt kun uudistuksesta on jo kulunut hieman aikaa ja valtakunnallisiin perusteisiin pohjautuvat paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat olleet käytössä vuoden ajan, olisi mielenkiintoista tarkastella miten uudistuksen mukanaan tuomat muutokset ovat vaikuttaneet päiväkotien arkeen. Miten uudistus käytännössä näkyy päiväkodeissa? Millaisia haasteita uudistukseen liittyen on tullut vastaan? Mitkä ovat uudistuksen keskeiset elementit varhaiskasvattajien ja lasten näkökulmasta? Mikä uudistuksessa on ollut erityisen onnistunutta? Mitä pitäisi vielä kehittää? Kysymyksiä on paljon, toivottavasti varhaiskasvatuksen kehittäminen jatkuu myös tutkimuksen saralla ja saamme vastauksia tämän yhteiskunnallisesti varsin merkittävän ja tärkeän osa-alueen edelleen kehittämiseksi.

LÄHTEET

Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantuloista. Asetus 60/1991. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops-teksti/1991/19910060> Viitattu 2.9.2018.

Epress –sanomalehtitietokanta

Eskola, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 –näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 133-157.

Eskola, J. 2010. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS –kustannus, 179-203.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Haapsalo, T. 2017. Kohti yhteistä ymmärrystä katsomuskasvatuksesta. Teoksessa Haapsalo, T., Petäjä, H., Vuorelma-Glad, P., Sanden, M., Pulkkinen, H. & Tahvanainen, I. (toim.) Varhaiskasvatus katsomusten keskellä. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy, 6-8.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2002. Tutki ja kirjoita. 6.-8.-painos. Helsinki: Tammi.

Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Edufin.

Hännikäinen, M. 2013. Varhaiskasvatus pienten lasten päiväkotiryhmissä Hoitoa, kasvatusta vai opetusta? Teoksessa Karila, K & Lipponen, L (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino, 30-52.

Kananen, J. 2008. KVALI Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien oppimisympäristö. 2018. Kvali-MOTV http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html

OAJ. 2018. Uusi varhaiskasvatuslaki voimaan 1.9.2018. Viitattu 1.9.2018. <https://www.oaj.fi/cs/oaj/varhaiskasvatuslaki>

Opetushallitus.2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Viitattu 10.8.2018. https://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Opetushallitus. 2017.Lapsen oikeus hyvään varhaiskasvatukseen uudistuksen lähtökohtana. Viitattu 27.7.2018. https://www.oph.fi/ajankohtaista/verkkouutiset/101/0/lapsen_oikeus_hyvaan_varhaiskasvatukseen_uudistuksen_lahtokoh-tana

Opetushallitus. 2018. Uudet varhaiskasvatussuunnitelmat – Mikä muuttuu? Viitattu 22.3.2018. https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus/uudet_vasut

Tast, S. 2017. Oikeus omaan katsomukseen ja katsomuskasvatukseen. Teoksessa Haapsalo, T., Petäjä, H., Vuorelma-Glad, P., Sanden, M., Pulkkinen, H. & Tahvanainen, I. (toim.) Varhaiskasvatus katsomusten keskellä. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy, 12-21.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turja, L. 2012. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 41-53.

Varhaiskasvatuslaki. 580/2015 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Varhaiskasvatuslaki. 540/2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>